

**Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Навчально-науковий інститут філології
Кафедра мов і літератур Далекого Сходу та Південно-Східної Азії**

**«ДІАЛЕКТ ЯК ЕЛЕМЕНТ ОБРАЗОТВОРЕННЯ В СУЧАСНІЙ
ЯПОНОМОВНІЙ МАНЗІ ТА АНІМЕ»**

Кваліфікаційна робота
освітнього ступеня «бакалавр»
студентки 4 курсу бакалаврату
освітньої програми
**«Японська мова і література та переклад,
англійська мова»,**
спеціальність – 035.069 «Східні мови та
літератури (переклад включно),
перша - японська
Ольга Володимирівна МУЗИКА
Науковий керівник:
к. філол. н., доц. Юлія КУЗЬМЕНКО

«Допущено до захисту»
Протокол засідання
кафедри мов і літератур
Далекого Сходу та Південно-Східної Азії
протокол №16 від «28» травня 2025 року
завідувач кафедри _____
д. філол. н., доц. Наталія Ісаєва

КИЇВ – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ В ЯПОНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....	8
1.1. Діалект і стандартна мова.....	8
1.2. Класифікація діалектів японської мови.....	14
Висновки до розділу 1.....	19
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ДІАЛЕКТІВ В СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ АНІМАЦІЙНО-КОМІКСНІЙ ІНДУСТРІЇ.....	21
2.1. Особливості вживання та функції діалектів.....	21
2.2. Усталені образи японських діалектів.....	25
2.2.1. Кансайський діалект (Осака).....	28
2.2.2. Діалект Кіото (Кансай).....	32
2.2.3. Токійський діалект.....	33
2.2.4. Діалект Тохоку.....	34
2.2.5. Діалект Хоккайдо.....	37
2.2.6. Діалект Кюшю.....	37
2.2.7. Діалект Хакати (Кюшю).....	38
2.2.8. Діалект Хірошіми (Чюгоку).....	39
2.2.9. Діалект Окінави.....	39
2.2.10. Діалект Нагої (Чюбу).....	40
Висновки до розділу 2.....	42
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДІАЛЕКТНО ПІДКРІПЛЕНИХ ОБРАЗІВ ПЕРСОНАЖІВ В АНІМЕ ТА МАНЗІ.....	46
3.1. Кансайський діалект.....	46
3.2. Кіотський діалект.....	50
3.3. Токійський діалект.....	51
3.4. Діалект Тохоку.....	52
3.5. Діалект Хоккайдо.....	54
3.6. Діалект Кюшю.....	54
3.7. Діалект Хакати (Кюшю).....	55
3.8. Діалект Хірошіми.....	56
3.9. Діалект Окінави.....	57
3.10. Діалект Нагої.....	58
Висновки до 3 розділу.....	60

ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	65

ВСТУП

У японській мові протягом її розвитку виникло різноманіття діалектів, які нерозривно пов'язані з культурною, історичною та соціальною специфікою відповідних регіонів Японії. Це територіальні варіації мови відіграють важливу роль, адже є відображенням справжнього життя японців. Діалекти мають свої лексичні, граматичні, фонетичні особливості та навіть відмінний образ. Вони виникли через низку чинників: географічна ізоляція, історичні обставини, контакти з іноземними культурами, різноманітність етнічних груп, соціально-економічні зміни тощо. У сучасному світі діалекти співіснують зі стандартною японською мовою, проте через вплив глобалізації вони все більше зазнають скорочення кількості своїх мовців. Їхнє вивчення та збереження є провідною темою праць багатьох лінгвістів, які наголошують на важливості мовної різноманітності.

Діалекти є справжнім скарбом для збагачення сучасної масової культури, адже їх стилістичний потенціал часто свідомо використовується авторами манги та аніме для наділення персонажів певними образами, які часто є стереотипними. Діалектизми не тільки втілюють колорит місцевості, де можуть відбуватися події, а й підкреслюють контраст між персонажами, допомагають створити враження, потрібне для увиразнення та впізнаваності їх характеристики. Діалекти на території Японії мають закріплений за собою образ і саме тому активно застосовуються із зазначеною метою.

Дану тематику розглядали у своїх працях такі дослідники як Кінсуй Сатоші, Іноуе Фуміо, Нагасе Джіро, Хоріо Кей, Кумагай Шігеко, Патрік Генріх, Тамара Комарницька, Ірина Батюк та ін. Проте вони здебільшого зосереджувалися на одному або кількох діалектах, не розглядаючи образи всіх діалектів одночасно. Багато досліджень присвячено саме кансайському діалекту, що логічно випливає з того, що саме цей різновид мови має найбільш різноманітний портрет усталених характеристик. Таким чином мало уваги приділено іншим не менш важливим для творення персонажів діалектам. Тому наша робота має на

меті дослідити усталені образи всіх популярних діалектів та їх експресивну функцію в створенні персонажів у сучасній япономовній манзі та аніме.

Актуальність дослідження зумовлена важливістю розуміння сприйняття діалектів у масовій культурі, осмислення причин стереотипізації певних діалектів та ширшої обізнаності з культурою японців у локальному контексті. Діалекти, розглянуті крізь призму їхнього художнього втілення, є ключовими для цілої низки теоретичних дисциплін, зокрема соціолінгвістики, медіалінгвістики та стилістики, оскільки вони є маркерами соціальної та регіональної приналежності, відображають мовні зміни, культурні особливості, несуть комунікативний ефект та впливають на ідентичність персонажів. Це робить дослідження актуальним і для мовознавців, і для дослідників японської культури.

Метою роботи є дослідити роль діалектів в сучасній японській анімаційно-коміксній індустрії як засобу мовного образотворення, порівняти усталені типи персонажів на основі вживаного ними діалекту.

Згідно з поставленою метою виділяємо наступні **завдання**:

1. Охарактеризувати поняття діалекту і стандартної мови та простежити їх історичний розвиток на теренах Японії.
2. Систематизувати діалекти японської мови за територіальним принципом.
3. Дослідити особливості та функції вживання діалектів в анімаційно-коміксних творах, зосередившись на їх стилістичних та соціолінгвістичних аспектах.
4. Порівняти закріплені образи японських діалектів у манзі та аніме, узагальнити типажі персонажів за діалектом.
5. Проаналізувати зв'язок мовлення окремих персонажів аніме та манги, які наділені діалектом з художньою метою, з їхніми характеристиками.

6. Осмислити можливі наслідки такої експлуатації як стереотипізації діалектів.

Об'єктом дослідження є мовлення персонажів у манзі та аніме, представлене через регіональні діалекти.

Предметом дослідження є стилістичний вплив діалектів на формування образів персонажів, їхня роль у сприйнятті аудиторією.

Під час нашого дослідження застосовувалися такі **методи**:

1. Описово-аналітичний, який використовувався для дослідження історичного контексту стандартної японської мови та її діалектів.
2. Зіставний – для порівняння різних підходів до виділення меж між японськими діалектами та образів різних регіональних діалектів японської мови в манзі та аніме.
3. Типологічний метод – для географічної класифікації японських діалектів та впорядкування їх функцій в анімаційно-коміксних творах.
4. Стилiстичний аналіз, який сприяв розгляду діалектів як засобів побудови характеристики персонажа.
5. Соціолінгвістичний аналіз, за допомогою якого встановлювалися взаємозв'язки між мовленням героїв та соціальними факторами, тобто діалект сприймався як соціальний маркер.
6. Дискурсивний аналіз мови дійових осіб, який застосовувався для виявлення їхніх психосоціальних особливостей.

Новизна полягає в тому, що, в даному дослідженні ми спробували систематизувати образи діалектів та проаналізувати їх вплив на сприйняття персонажів з відповідним територіальним різновидом мови в япономовній манзі та аніме, беручи за основу сучасні джерела. Діалект розглядається як художній засіб, а не лише як мовний феномен.

Практичне значення нашого дослідження пов'язане з розширенням знань про роль діалектів в манзі та аніме, що може бути використано у подальших дослідженнях діалектів та у навчальних матеріалах. Глибше усвідомлення культурних кодів японської культури допоможе краще зрозуміти комунікативну мету автора, яка виявляється у наділенні героїв певними діалектами. Водночас автори зможуть створювати реалістичні і впізнавані образи та передбачати очікування аудиторії від вживання діалектів.

Структура роботи охоплює вступ, три розділи з висновками до кожного з них, загальні висновки і список використаних джерел (41 позиція). Основний зміст дослідження викладено на 56 сторінках. У першому розділі характеризується поняття діалекту та стандартної мови, наводиться історичний контекст становлення уніфікованого мовного варіанту. Також зіставляються різні підходи до класифікації діалектів японської мови японських та українських дослідників. У другому розділі описано особливості та функції використання діалектів у манзі та аніме з художньою метою, а в кінці узагальнено та візуалізувано у вигляді таблиці образи популярних діалектів на території Японії, а саме кансайського (Осака, Кіото), токійського, Тохоку, Хоккайдо, Кюсю, Хакати (Кюсю), Окінави, Хірошіми (Чюгоку) та Нагої (Чюбу). У третьому розділі відповідно до мети роботи порівнюються та надаються приклади пов'язаності образів персонажів з вживанням ними певного діалекту, а також наводиться кілька винятків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАЛЕКТОЛОГІЇ В ЯПОНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1. Діалект і стандартна мова

Усі мови зазнають змін з часом, тому наявність діалектних варіацій властива всім мовним системам. Японська не є винятком, адже вона також має багато територіальних діалектів, які збагачують її. На це є щонайменше дві причини: тривала ізоляція країни до 1868 року та її географічна специфіка – багато островів, що формують її як державу [Jeszenszky 2019]. Гірська місцевість також сприяла появі діалектів, що часто є взаємно незрозумілими: одними з найбільш важких для сприйняття є діалекти Кагошіми, Аоморі та Акіти [Okumura 2016, с. 9–10]. Причиною мовного бар'єру на території Японії було і те, що ще за часів шьогунату Токугава вона була поділена на 68 окремих провінцій [岡本 2009, с. 14].

Кібе Нобуко порівнює визначення діалекту у «Великому словнику з вивчення національної мови» (国語学大辞典, кокугогаку дайджітен) з визначенням у «Великому словнику з вивчення японської мови» (日本語学大辞典, ніхонго гаку дайджітен). Згідно з першим джерелом діалект (方言, хо:ген) – 1) конкретне мовне явище (у повсякденному розумінні); 2) регіональна мовна система (з академічної точки зору). За другим джерелом діалекти називають мовами, які мають філогенетичний зв'язок і об'єднані спільною стандартною мовою. Це визначення обумовлене підходом європейської соціолінгвістики (після 1950-х років) [木部 2020, с. 20].

На противагу діалекту, в японській мові існують такі явища: «загальнонародна мова» (共通語, кьо:цуго) і «стандартна мова» (標準語, хьо:джюнго). Різниця між ними полягає в тому, що стандартна мова є офіційно прийнятою і використовується в державних документах, медіа, освіті, а загальнонародна мова є загальнозрозумілим мовним варіантом на території Японії [堀尾 2003, с. 174]. Окумура Нао підкреслює, що «загальнонародна

мова» передає ідеологію демократизації. І якщо «стандартна мова» – це строга ідея об'єднання держави зі стратегією «зверху-вниз», то у «загальнонародної мови» – це принцип «знизу-вверх», оскільки громадяни самі охоче розмовляють нею, теж сприяючи єдності [Okumura 2016, с. 73].

Шітабані Масайоші визначає «загальнонародну мову» як форму японської мови, яка є засобом комунікації між носіями різних діалектів, але не дорівнює токійському діалекту чи «стандартній мові» [Shibatani 1990, с. 186].

У формальних ситуаціях зазвичай послуговуються стандартною мовою, а у близькому колі – діалектом [小林 2004, с. 106]. Існує термін такого перемикання між цими двома різновидами – 使い分け (цукайваке, «вибіркове використання»), що практикується більшістю носіїв регіональних діалектів [Takeuchi 2020, с. 171].

Розмежовують поняття діалекту і мови, крім лінгвістичних і територіальних, ще й соціальні, культурні та політичні чинники [木部 2020, с. 20]. Політичний чинник також враховує професор Окамото Масатака, який припускає, що якби Тохоку, Рюкю чи Хоккайдо мали незалежність, то їхні мови вважалися б окремими. Адже наприклад, різниця між діалектом Ідзумо (преф. Шімане) і стандартною японською разюча, особливо виділяються фонетичні (менше фонем) та лексичні відмінності (деякі слова не мають відповідника в японській мові). А мову Окінави взагалі прирівнюють до японської як англійську до німецької [岡本 2009, с. 26].

Згідно з висновками Кінсуя Сатоші на території Японії багато століть панувала мовна роздробленість, і саме стандартна мова об'єднала регіони Японії та уніфікувала мовну норму [Kinsui 2003, с. 44]. Окамото Масатака теж зауважує, що до середини періоду Мейджі японцям було важко порозумітися. Наприклад, в період Едо, коли феодали зі сходу та заходу обговорювали укладення шлюбних союзів, їм доводилося використовувати мову традиційного японського театру Но, зокрема лексику з пісенних текстів, оскільки це те, що було зрозуміле освіченим верствам суспільства по всій країні. Така літературна

мова усувала відмінності між частками та допоміжними дієсловами, та певною мірою абстрагувала відмінності у вимові. Китайська писемна мова була ще одним способом порозумітися серед самураїв та інтелектуалів з різних регіонів, і відповідно допомагала в комунікації між японцями, корейцями та китайцями [岡本 2009, с. 12–14].

Кумагай Шігеко зауважує, що саме в період Мейджі Японія відкрилася для інших європейських країн і уряд почав звертати увагу на мову, як спосіб контролю для централізації Японії. Тобто, стандартна мова була сконструйована політично і є символом модернізації та національного впливу [Kumagai 2011, с. 157]. Саме після того, як коммодор США Меттью Перрі силою змусив Японію відкритися для Заходу, японці опинилися загнаними в кут: для уникнення колонізації їм потрібно було визначити себе як одну націю з однією мовою [Heinrich 2012, с. 3–4].

Стандартизація японської мови зайняла багато десятиліть. Виникнення стандартної мови вважається штучно впровадженням з метою досягнення спроможності Японії конкурувати з іншими модерними державами. Поняття «національної мови» (国語, кокуго) з'явилося лише в період Мейджі у 1900 році в «Положенні про початкові школи», коли такі предмети як читання, твір та каліграфія об'єднали в один предмет – національну мову. А термін «標準語» (хьо:джунго) – «стандартна мова», який ввів Окакура Йошісабуро у 1890 році, вперше був використаний в офіційних документах «Комітету із дослідження національної мови» у 1902 році. У 1903 році основою для формування універсальної мови стала «Хрестоматія для звичайних початкових шкіл», яка базувалася на мові «середньостатистичних освічених сімей району Яманоте в Токіо». Кіотський діалект, який був мовою імператорської родини, не зміг стати основним, адже на той час більше політичне значення мали колишні самураї нижчого та середнього рангу, які очолили уряд Мейджі, та інтелектуали, які спілкувалися саме токійським варіантом [岡本 2009, с. 17-18].

I. Батюк також вказує на те, що діалект Едо поступово присвоїв домінування, яке до перенесення уряду в 1603 році до Едо (Токіо) мав кіотський діалект. Таким чином центр політики, культури, економіки перемістився і кіотський діалект плавно втрачав свої позиції аж до кінця XVIII століття. Проте слід розрізняти: діалект Едо залишався мовою корінних мешканців міста, зокрема нижніх кварталів, а мова Токіо, створена в період Мейджі, стала офіційною мовою для тих, хто говорив на інших діалектах [Батюк 2011, с. 113–114]. Наразі токійський діалект – це лише «мова, якою користуються люди в Токіо та його околицях», а не «стандартна мова» Японії, – зауважує Хоріо Кей [堀尾 2003, с. 174]. Патрік Генріх підкреслює саме штучну природу стандартної мови, адже в період Мейджі негативно почали сприйматися всі діалекти, включно з тим, що використовувався в той час на території Токіо [Heinrich 2018].

Причини панування токійського різновиду мови також висуває японський письменник Ямада Бімьо (1868–1910). Він говорить про те, що Едо стало єдиним у своєму роді осередком мовної взаємодії, адже туди з'їжджалися з різних регіонів Японії. Зі зростанням доступності транспортних маршрутів мовні явища з Токіо розповсюдилися в різних точках Японії. Таким чином стандартизація розмовної мови допомогла надалі стандартизувати письмову, за що виступав рух «генбун іччі» (言文一致, «єдність письмової та розмовної мови»), що сприяв появі перших романів, написаних токійською розмовною мовою [Батюк 2011, с. 113–114].

Однак, згідно з дослідженням Окамото Масатаки вплив здійснювався навпаки: стандартна мова спочатку була письмовою, а потім поширилася на розмовну сферу, через що сприймалася суспільством як штучна. Японські мовознавці XX століття Уеда Кадзутоші та Гото Курашіро зазначили, що оскільки ця мова ґрунтувалася на мові Токіо, то вона не відображала життя інших регіонів і була не здатна виразити багато понять, тобто була неповноцінною [岡本 2009, с. 20].

У 1913 році «Комітетом із дослідження національної мови» був прийнятий закон про розмовну мову, який встановив її за правилами діалекту Яманоте. Після публікації другої загальнодержавної «Хрестоматії для звичайної початкової школи» в 1910 році усі навчальні матеріали почали писати новим розмовним стилем. Через десять років основні газети перейшли зі старого літературного на новий розмовний стиль, а офіційні документи урядових установ – лише після поразки Японії в 1945 році – через 77 років після реставрації Мейджі [岡本 2009, с. 19].

Поява концепції «нації» (民族, міндзоку) була взаємопов'язаним з мовним розвитком процесом. Після перемоги в Японо-Китайській війні (1894–1895) націоналізм в Японії посилювався, і почався активний рух за уніфікацію мови, адже була потреба у викладанні єдиної японської мови на колоніальних територіях. Мовна реформа не просто стосувалася освіти, а слугувала засобом національної єдності та знаряддям контролю над суспільством [岡本 2009, с. 20-21]. Вона була відповіддю на національну мовну проблему (国語問題, кокуго мондай), яка мала на меті створення єдиної, зручної мови, яка була гідна стати державною [Kinsui 2003, с. 45].

Освіта і радіо стали основними способами поширення стандартної мови. У серпні 1926 року була заснована Японська радіомовна корпорація (NHK, 日本放送協会, ніппон хо:со: кьо:кай), дикторів до якої відбирали серед кандидатів виключно токійського походження [岡本 2009, с. 22]. Також уніфікований варіант розповсюдився через нові жанри, такі як гесаку (戯作, «жартівливі твори»), шінгекі (新劇, «нові драми») тощо, і завдяки появі кінематографу в 1897 році. Таким чином герої літератури та кіно, а зокрема, їхня стандартна мова стала прикладом для наслідування [Kinsui 2003, с. 36-48].

Після впровадження змін інші мовні варіанти почали вважатися діалектними, проти них застосовувалася політика викорінення. Через це звичним стало висміювати діалекти в японських гумористичних жанрах, таких як мандзай (漫才) та йосе (寄席). А носії таких регіональних різновидів почали соромитися

своєї мови та часто приховували своє походження. Макіно Тацуо у своїй книзі «Швидкий курс ідзумської мови» (2001) згадує студентські роки в Кіото, коли його, вихідця з Ідзумо, дразнили за акцент, який називали *ズーズー弁* (дзудзӯ-бен). Навіть самим жителям Кіото свій діалект здавався неправильним, після прослуховування стандартної мови на радіо. Хоча ще в 1884 році Міяке Йонекічі вважав, що спільна мова може базуватися на мові Кіото (大和言葉, ямато котоба). Однак до 1930-х років вона вже сприймалася як «нижчий» діалект. Така ж доля спіткала і діалект Ідзумо. Тоді виникло наступне викривлене сприйняття: будь-хто, хто говорив стандартною мовою, вважався більш освіченим і «вищим» за носіїв діалектів [岡本 2009, с. 22-23].

В освітніх закладах діяла заборона на спілкування діалектом, що пригнічувало природну комунікацію дітей, які звикли вільно спілкуватися своєю рідною мовою [岡本 2009, с. 23]. На шії учнів могли вішати ярлик за вживання діалекту, що сприяло формуванню комплексу меншовартості серед носіїв периферійних діалектів [Батюк 2011, с. 114].

Процес уніфікації тривав довго, ще в 40-х роках японці з різних регіонів важко розуміли одне одного, і лише в 70–80-х роках минулого століття під час економічного зростання Японія стала мовно «гомогенною» країною. Поява телебачення також прискорила цей процес. І покоління, народжене після цього періоду вже могло не розуміти діалектів своїх старших рідних і навіть не усвідомлювати причин таких відмінностей. Прикметно, що з 1990-х років почалося повернення до діалектів, їх популяризація, коли вони перестали становити загрозу для стандартної японської мови, яка вже міцно закріпилася [岡本 2009, с. 24]. Патрік Генріх також зауважує, що з початком періоду Хейсей відбувається певною мірою дестандартизація, адже діалекти нерідко почали сприйматися позитивніше і навіть використовуватися молоддю [Heinrich 2018].

Ідея «однонаціональної держави» (単一民族論, тан'іцу міндзоку рон) та «єдиної мови» (単一言語論, тан'іцу генго рон) найбільше поширена серед жителів Токіо та Осаки, адже у цих мегаполісах немає такого самобутнього

культурного коріння, як у інших регіонів. Найстійкішими регіонами, які зберегли свої діалекти та культуру є Тохоку, Ідзумо та Кюсю. Це саме ті місця, де історично довше чинився опір централізації Японії [岡本 2009, с. 28].

1.2. Класифікація діалектів японської мови

Існує два підходи до класифікації діалектів в межах однієї мови: за типологією діалектів з синхронічної точки зору та за філогенетичним розподілом з діахронічного погляду. Вивчення діалектів у Японії розпочалося з унікальних підходів, оскільки західні лінгвістичні методи поширилися туди лише після початку модернізації епохи Мейджі. До цього японські науковці звертали увагу на географічні особливості та історичні зв'язки між діалектами, а ціллю їхніх досліджень було запровадження єдиної стандартної мови [Abe 2025, с. 19].

Серед українських дослідників питання класифікації піднімає у своїй праці С. Мазур і зазначає, що ознаки, за якими проводиться систематизація японських діалектів, видаються скрупульознішими за європейські, які б навіть не виділяли деякі діалекти, а радше сприйняли їх за говірки [Мазур 2013, с. 141].

Перші згадки географічного поділу спостерігаються в «Манйошю» (збірці віршів VIII століття), зокрема там є розділи під назвою «Адзума-ута» (東歌, «східні пісні») та «Сакіморі-ута» (防人歌, «пісні вартових»). Тобто, в той час вже побутувала думка про двосторонній поділ на захід та схід [Шітабані 1990, с. 185]. У період Хейан був поділ на чотири регіони, про що свідчили позначки на манускриптах в храмі Тодайджі, де виділено місцевий діалект Нари як західний, діалект Хіда (сучасна територія Нагано), Тогоку (східний) та Моджін (Еміші) як північно-східний діалект. У період Камакура-Муромачі виділялись три регіони: Кіото, Кюсю та Бандо (сучасні східні регіони). У період Едо в праці Норінагі Мотоорі «Назви речей» (物類称呼, буцуруй шьоко) було зібрано та систематизовано народні назви різних предметів, явищ, тварин, рослин, а також

їхні діалектні варіанти з різних регіонів Японії. Діалекти в ній поділяються на східні та західні [Abe 2025, с. 20-21].

Наступний великий крок у класифікації діалектів зробив Місао Тодзьо, який запропонував свою схему в 1927 році в роботі «Класифікація діалектів національної мови» (国語の方言区画, кокуго но хōгенкукаку). Його теорія поділу діалектів була першою теорією в діалектології, запропонованою японським вченим. Він заявив, що поділ слід встановлювати не на основі «окремих феноменів розмовної мови», а «враховуючи фонологію, граматику та словниковий запас разом». Тодзьо також запровадив діахронічну інтерпретацію, оцінюючи історичну перспективу і взяв до уваги діалектну обізнаність самих жителів. Його фінальний варіант класифікації в праці 1953 року «Японська діалектологія» (日本方言学, ніхон хо:генгаку) містить свої особливості. По-перше, японську мову він поділяє на дві категорії: материкові діалекти та діалекти Рюкю. Обидва потім поділяються на три: перший на східні діалекти, західні діалекти та діалекти Кюсю, а другий – на діалект Амамі, діалект Окінави та діалект Сакішіма. По-друге, межа між східними і західними діалектами розташована в західній частині префектур Ніігата, Гіфу та Аїчі. По-третє, діалекти Шікоку були реорганізовані. По-четверте, діалект Хачідзьо, який зберігає сліди східного діалекту періоду Нара, був виділений як підклас східного діалекту [Abe, 2025 с. 22–24].

Варто також відмітити те що, Місао Тодзьо склав «Японський діалектологічний атлас» (日本の方言の地図) 1979 року, де на противагу поширеній на той час думці про відсутність меж діалектних явищ, доводить протилежне і засвідчує наявність територіальних діалектів [Семенко 2017, с. 35].

Класифікацією діалектів також займався Цунео Цудзуку (1949), який надав пріоритет відмінностям у самій мові, а не території чи населенню регіону, у зв'язку з чим у його працях з'явилися нові демаркаційні лінії, які роблять

невеликі території незалежними, наприклад, Хачіджьо) [цит. за Abe, 2025 с. 22–24].

Харухіко Кіндаїчі (1955, 1964) приділяє особливу увагу розподілу систем наголосу і поділяє Японію на 4 концентричних кола навколо старого столичного регіону Кінай (територія сучасних Нари і Кіото), тому відповідно немає поділу на східні та західні діалекти. Чим далі від центру, тим зона давніша. [Abe, 2025 с. 25–26]

Йоїчі Фуджівара (1962) наголошує на діахронічному аспекті та виділяє області з особливо давніми характеристиками, називаючи їх «кокеймяку» (古形脈). Серед діалектів він виділяє східні та західні, включаючи діалект Кюшю в західний регіон, і діалекти Рюкю, які в свою чергу поділяються на Амамі, Окінаву, Міяко та Яеяму [Abe, 2025 с. 26–27].

Міцуо Окумура (1958) запропонував принцип кількості і якості як фактор розподілу діалектів. Його аргумент згодом переріс у дискусію про те, яким явищам – фонетичним, граматичним, лексичним чи акцентним – слід надати пріоритет [Abe, 2025 с. 27].

Вирізняється також класифікація діалектів на основі вживання ввічливих форм кейго, автор якої Като (1973) зауважує, що категорія ввічливості добре розвинена в західній Японії та недостатньо розвинена в східній.

Звертаючи увагу на дослідження ХХ століття, варто зазначити роботу Фуміо Іноуе (2001, 2002), який за допомогою кластерного та факторного аналізу показав новий спосіб поділу діалектів через вимірювання відстані між точками на основі рівня використання загальних форм слів у кожній точці [Abe, 2025 с. 29].

Ще один японський дослідник Теруо Хіраяма зосередився на діахронічному підході до класифікації японських діалектів. Його система включає чотири основні групи: східні діалекти, західні діалекти, діалекти Кюшю та діалекти острова Хачіджьо, які Хіраяма додає до загальної класифікації, що не завжди

зустрічається в інших схемах. Рюкюські діалекти поділяє на: Амамі-Окінавські діалекти та Сакішіма-діалекти. У визначенні межі між східними та західними діалектами він спирається на дослідження акценту. В інших регіонах він також враховує старі адміністративні поділи, що може вказувати на історичний вплив політико-адміністративних кордонів на мовну варіативність [Abe, 2025 с. 30].

Також має місце генетична класифікація японо-рюкюських мов (Пеллард 2015), згідно з якою першою ланкою є японська мова і мови Рюкю. Японську мову поділяють на материкові діалекти та діалект острова Хачідзьо, а мови Рюкю на північно рюкюські та південно рюкюські. В свою чергу серед північно рюкюських вирізняють Амамі та Окінаву, а серед південно рюкюських – Міяко та Макро-Яеяму, яка далі поділяється на Центральну Яеяму та Йонагуні. Дослідник Хатторі (1976) висуває іншу гіпотезу, згідно з якою діалекти Рюкю і Кюсю утворюють підгрупу, яка відгалужується від прото кюсю-рюкюської. Це припущення знову обговорюється сучасними дослідниками [Shimoji 2022, с. 1–3].

Західна геолінгвістика застосовує ізоглоси для аналізу мовних кордонів. Після Другої Світової війни японські науковці перейняли такий досвід, і серед них – Сейя Абе (2013a, 2013b, 2014, 2023), який ідентифікував кілька «груп ізоглос», де збігаються різні мовні особливості (лексичні, фонологічні, граматичні). На його думку, саме накладання ізоглос різного часу визначило межі сучасних діалектів у Японії. Він також дійшов висновку, що у Японії є місця з густим нашаруванням мовних кордонів, і що такі скупчення ізоглос слід розглядати як ключові межі у вивченні діалектного поділу. Абе описав три діалектні ізоглосні смуги в японських діалектах: перша – це поділ на схід та захід завдяки топографічним бар'єрам, друга – враховує відмінності в центрі (старіші мовні явища) та на периферії (новіші), а третя – проводить межу між півднем на північчю (більшість відмінностей зв'язані з погодними умовами) [Abe, 2025 с. 31–35].

За словами японської мовознавиці Танаки Юкарі (2016), розмаїття діалектів тісно пов'язане з мовною свідомістю та сприйняттям діалектів людьми, які мігрують у різні регіони, і тому змінюється залежно від особливостей мови, часу, соціальних факторів та мовної ситуації [竹内 2017, с. 8].

С. Мазур узагальнює напрацювання японських діалектологів щодо поділу сучасних діалектів японської мови. За основу класифікації діалектів Рюкю вона бере одну з найвичерпніших, автором якої є японський лінгвіст Нішіока Сатоші (2011) [Мазур 2013, с. 141–148, 160].

Таблиця 1.1

Група діалектів північно-східної Японії	Хоккайдо, Тохоку	
Група діалектів центральної Японії	Канто, Нагано, Яманаші, Шідзуока, Ічіго, Гіфу, Аїчі	
Група діалектів західної Японії	Хокуріку, Кінкі (Кансай), Чюгоку, Шікоку, Умпаку	
Група діалектів Кюсю	Хонічі, Хічіку, Сацугу	
Група діалектів Рюкю	Північні	Амамі, Кунігамі, Окінава
	Південні	Міяко, Яеяма

КЛАСИФІКАЦІЯ ДІАЛЕКТІВ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Підходів до визначення меж між діалектами виділяють багато, також інколи вони можуть доповнювати один одного, наприклад: синхронічний може вказувати на сучасний стан діалектів, їх мовні ознаки, а діахронічний – на їхню еволюцію, наявність історичних шарів. Наразі основоположною класифікацією вважається вищезазначена робота Тоджьо, до якої згодом вносилися зміни (перегляд Хіраямою у 1968 році) [Shimoji 2022, с. 1].

Висновки до розділу 1

Діалекти (方言, хо:ген) є місцевими різновидами мови, які в Японії розвинулися через географічні та політичні особливості. Діалекти співіснують із «стандартною мовою» (標準語, хьо:джунго), яка є офіційним варіантом японської мови, утвореним в період Мейджі для об'єднання держави після політики ізоляції до 1868 року. Поряд із ним існує термін «загальнонародна мова» (共通語, кьо:цуго), яка є взаємно зрозумілим варіантом на території Японії. Явище «вибіркового використання» (使い分け, цукайваке) розділяє вживання стандартної мови та діалекту залежно від ситуації комунікації.

Стандартна мова базується на діалекті Яманоте – мові освічених жителів Токіо. Її впровадження почалося зі шкільної системи на початку 20 століття, коли з'явилося поняття національної мови (国語, кокуго), яка стала академічним предметом, та почали видаватися хрестоматії. Таким чином, спілкування на діалекті почало стигматизуватися. У 1913 році був прийнятий закон про розмовну мову, згодом навчальні матеріали і газети почали видаватися на ній, а урядові документи лише в 1945 році. Стандартна мова стала підґрунтям формування японської нації та засобом контролю над її членами, водночас поступово полегшуючи комунікацію. Поява японської радікомпанії NHK у 1926 році також сприяла поширенню стандартного варіанту. Були створені нові літературні жанри та розвивалася кіноіндустрія, а згодом телебачення, тож мова персонажів стала прикладом наслідування. Політика проти діалектів застосовувалася в школі та пропагувалася через гумористичні жанри, зокрема мандзай, де діалекти висміювалися, що призвело до сорому носіїв спілкуватися своїм територіальним різновидом. Зворотний процес почався в 90-х роках минулого століття, після того як Японія стала мовно однорідною країною в 70-х–80-х, і діалекти перестали нести загрозу, та почали зникати. Тоді почався діалектний бум, і мовні різновиди стали сприйматися позитивніше.

Класифікують діалекти спираючись на синхронічний (актуальний стан мовної системи) або діахронічний (історична динаміка) підхід. До впливу

західних праць японські дослідники мали унікальні, деталізовані варіанти систематизації діалектів. Місао Тоджьо в 1927 році запропонував комплексний підхід до поділу та діяхронічну перспективу, і в 1953 році виклав кінцевий варіант, де виділив материкові групи діалектів (східні, західні, Кюшю) та діалекти Рюкю (Амамі, Окінави, Сакішіми), і це наразі основоположна класифікація. Багато японських науковців за основу поділу брали різні аспекти, і серед них виділяється робота Теруо Хіраями, що зосереджувалася на діяхронічному підході акцентних особливостей, а також враховувала минулий адміністративний поділ. Також новітнім методом вирізняється Сейя Абе, який застосовував ізоглоси спільних мовних явищ. Українська японістка Світлана Мазур, на основі опрацювання попередніх праць, виділяє 5 груп діалектів: північно-східні, центральні, західні, Кюшю та Рюкю, останні в свою чергу поділяє на північні та південні.

РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ДІАЛЕКТІВ В СУЧАСНІЙ ЯПОНСЬКІЙ АНІМАЦІЙНО-КОМІКСНІЙ ІНДУСТРІЇ

2.1. Особливості вживання та функції діалектів

Мова масової культури в Японії є унікальною, вона демонструє розбіжності з літературною на всіх рівнях мовної системи. Зокрема, в ній активно вживаються діалекти, як вид субстандартної лексики, з метою залучення уваги та формування приємної атмосфери, що сприяє насолоді від сприйняття такого контенту. Художньо-стилістичний арсенал, який мають діалекти, використовується у манзі та аніме не просто для позначення персонажів, які є носіями цього діалекту, а й для створення соціального образу, часто стереотипного, який асоціюється з певним діалектом [Комарницька 2024, с. 128].

Введення діалектів у мову персонажів дозволяє авторам вказувати на географічне походження персонажа, вид професійної діяльності, рівень його освіти, становище в соціумі та ставлення до інших героїв. І звичайно, у японській аніме та манзі вживаються діалекти, щоб відтворити побут і атмосферу місцевості, де відбуваються події [Батюк 2012, с. 28].

Фудано Кадзуо (2012) окреслює 4 функції діалектів. Першою є функція психологічного контакту (спроба стати ближче), яку він поділяє далі на функцію пом'якшення (коли атмосфера дуже напружена), агресії (загнання суперника в глухий кут і атака) та формування повсякденного простору (створення ілюзії буденності). Другою є функція зміни ритму (запобігання монотонності), третьою – маскування (розмитість висловлювання, удавання), а четвертою – цитування (підтвердження факту через цитування діалекту) [竹内 2017, с. 8].

Український дослідник А. Зеленько зазначає три інші функції діалектних елементів у художній літературі: комунікативна (використання автором рідного діалекту замість нормативних слів), етнографічна та етнічна (передача інформації про культуру мешканців певного регіону), експресивно-виражальна

(виділення типів мови персонажів для відтворення дійсності) [Зеленько 1982, с. 42].

Діалект не завжди пов'язаний з географічною приналежністю персонажа: він може служити семіотичним сигналом для індексації регіону, але також здатний переносити значення далеко за його межами. Регіональні різновиди виконують в медіа соціально-індексну функцію, через наділення мовлення певними ярликами, що відображає мовні ідеології [King 2021, с. 286].

Ще один японський дослідник Кумагай Шігеко вказує, що мовне схрещування в сучасній масовій культурі показує, що скорочення реального вживання діалектів у повсякденні після Другої світової війни, зокрема серед молоді, сприяло появі символічної функції діалектів через засоби масової інформації [Kumagai 2011, с. 154].

Такеучі Канако вживає термін «аксесуаризація діалектів» (方言のアクセサリー化, хо:ген но акусерарі:ка) щодо нової ролі діалектів, яка тепер полягає не просто в передачі змісту, а у зображенні емоцій та ставлення. Коли літературна мова стала нормою, діалекти почали сприйматися не як окремі мовні системи, а як рідкісний стиль. Їх вживання у повсякденних розмовах робить бесіду невимушеною, створює атмосферу довіри. Таким чином люди «бавляться» з діалектами для особистісного вираження або просто задля розваги. Згідно з визначенням японської мовознавиці Танаки Юкарі це називається «іграшкуванням діалектів» (方言のおもちゃ化, хо:ген но омочяка). Люди «вмикають» або «вимикають» діалект так, ніби одягають на себе костюм, що нагадує косплей, тому вводиться навіть таке поняття як «діалектний косплей» (方言コスプレ, хо:ген косупуре). Таким чином сучасний підхід до діалектів включає не лише лінгвістичну, а й соціокультурну функцію [竹内 2017, с. 4–5].

Таке перемикання кодів, тобто вживання діалекту поруч з літературною мовою виражається через нестандартну вимову, лексику або граматику [Батюк 2012, с. 28]. Т. Комарницька зазначає, що саме лексичні діалектні слова

використовуються у мові масової культури, адже вони не є синонімічними до літературних слів, як семантичні, і не називають місцеві реалії, як етнографічні. Отже, вони не навантажують повідомлення і не плутають реципієнтів [Комарницька 2024, с. 129].

Однак, діалектне перенасичення може спричинити незрозуміння з боку читачів або слухачів. Тому авторам важливо відчувати міру, щоб не порушити літературну норму і вживати не надто багато діалектних елементів, які не вимагатимуть додаткового пояснення. Суттєвим є те, щоб діалект сприймався саме як інший стиль, характерний для конкретних персонажів. І якщо автори вживають нерідний їм діалект, то важливо не припускати помилок, адже це легко виявляють справжні носії та лінгвісти [Батюк 2012, с.28–29].

Вживання діалектів може викликати відчуття єдності, приналежності до певної спільноти, або навпаки відокремленості, якщо ускладнює розуміння реципієнтом. Через це більшість авторів також стикаються з питанням доцільності використання діалекту і зазвичай або взагалі уникають його вживання, або пристосовують твір для загального кола читачів, як-от митці з Окінави, які часто лише частково залучають діалект у своїх творах [Батюк 2012, с.29].

Варто також зосередитися на тому, що діалекти є засобом сучасної міфотворчості в масовій культурі, а тому відтворюють стереотипні уявлення про жителів певного регіону, що часто і є продуктом творів масової культури, яка сприяла їх поширенню [Комарницька 2024, с. 128]. Кінсуй також розмірковує над причинами використання неправдивої рольової мови (役割語, якуваріго), і чому вона здається вірогідною. Він приходить до висновків, що рольова мова є лінгвістичним стереотипом. Часто це перебільшення або стереотипізація героїв, що не можна вважати негативним аспектом, адже це слугує маркером типу персонажа, що ґрунтується на узагальнених соціокультурних уявленнях. Таким чином читачам або глядачам легше зрозуміти, хто перед ними [Kinsui 2003, с. 22–24].

Джерелом появи таких стереотипів є не реальне життя, а саме медіа, яке прищепило аудиторії очікування певного стилю мовлення від того чи іншого персонажа. Це так звана віртуальна реальність, мовні шаблони, які можуть вже бути навіть застарілими. Адже замість зміни стереотипу, люди схильні називати винятками те, що не збігається з ним. Часто саме в дитячій літературі відбувається така стереотипізація для легкого впізнавання образу і подання світу чітко в двох перспективах, наприклад, хороших і поганих [Kinsui 2003, с. 23–26].

Як правило саме головний герой, з яким ототожнює себе глядач або читач, розмовляє стандартною мовою. Це результат мовної політики після реформ Мейджі, коли пропагувалася ідея однієї розмовної та писемної мови (рух «генбун іччі»), і це впроваджувалося через освіту та медіа, що призвело до візуалізації образу «свого, нормального героя» через стандартну мову. Для другорядних персонажів бажано використовувати мовні кліше, щоб передати їхню роль в соціумі, тож для них буває не доречно брати фрази суто з реальності, як для головних героїв, яких потрібно більше деталізувати та проявляти їхню індивідуальність. Тобто другорядні персонажі тут говорять більш символічними репліками. І це економить зусилля і простір в тексті, адже простіше присвоїти їм мовний шаблон [Kinsui 2003, с. 43–44].

Т. Комарницька також висловлюється щодо такої особливості вживання діалекту в мові другорядних персонажів, задля створення контрасту з головними персонажами, які розмовляють близькою до літературної мовою. Таким чином протагоністи яскравіше протиставляються антагоністам [Комарницька 2024, с. 130].

Кінсуй Сатоші включає стандартну мову до рольових мов, адже вважає, що стандартна мова також зумовлює образ персонажа в нашій голові. Проте це особливий тип, система, яку він розглядає як поєднання писемної мови і відхилення стилю мовлення під час приватних бесід. Кінсуй також формує шкалу ступеню рольової мови від неяскравої до найяскравішої: стандартна

(письмова; не виражено стать, вік, характер, професію), формальна (публічна), приватна (розмовна; поділ на чоловічу, жіночу, без відображення характеру чи соціального статусу), яскрава рольова (чітко формується образ; використання діалекту). Головний герой хоч і спілкується стандартною мовою, втім він не є нейтральним образом, а має індивідуальні риси [Kinsui 2003, с. 133].

Таким чином, діалекти, окрім звичних функцій відтворення місцевості та мови персонажів, які звідти походять, набули сучасних функцій у масовій культурі. Це зокрема увиразнення певних героїв і наділення їх стереотипними рисами, які вбачаються в носіях конкретних діалектів. Тобто тепер вирізняється роль образотворення у використанні діалектів. Також розкривається істинне ставлення мовців, в яких діалект вислизає під час емоційного збудження. Часто персонажі зі стандартним мовленням протиставляються діалектним, щоб пропагувати правильність перших. Проте є і приклади героїв з нестандартною мовою в аніме та манзі, які постають протагоністами. Крім того, зараз молодь все більше усвідомлює експресивну значимість, яку несуть в собі діалекти, і активно вживає деяку діалектну лексику в повсякденні.

2.2. Усталені образи японських діалектів

Японський мовознавець Іноуе Фуміо використовує термін перцептивна діалектологія, який є складовою соціальної та прикладної діалектології, як теоретичне підґрунтя для дослідження образів діалектів. Він виділяє 4 основні типи діалектів за образом: діалект Канто, Кансаю, Тохоку та Кюсю [Inoue 1999, с. 147–159]. Використовуючи теорію кількісного аналізу, запропоновану Хаяші Чікіо (1954), Іноуе Фуміо в 1980 році пропонує унікальну систему класифікації діалектів згідно з критеріями емоційності та інтелектуальності. Діалект, що має оцінку «інтелектуальний плюс», транслюється як правильний, міський, наближений до стандартної мови, а «інтелектуальний мінус» – як застарілий, з акцентом, незрозумілий. «Емоційний плюс» сприймається як доброзичливий, м'який, щирий, а «емоційний мінус» – як грубий, різкий. Такий підхід дозволяє зрозуміти враження жителів Японії щодо різних діалектів. Токійський діалект

наділений високою інтелектуальністю, але його вважають менш емоційним, а діалект Тохоку та Хокуріку найменш інтелектуальними. А кансайський розділяє: кіотський – найбільш емоційний, осакський – навпаки. Таким чином можна підтвердити висновок, що діалект це не лише мовне явище, а й соціальне, психологічне [竹内 2017, с. 9–10].

Кумагай теж аналізує класифікацію Іноуе Фуміо і підкреслює, що навіть між діалектами існує ієрархія: діалекти Кансаю на вершині, а діалекти Тохоку оцінюються найнегативніше. Ієрархія є і між діалектами Тохоку: Аоморі виступає найдальшим і найнезрозумілішим. До того ж, так вважають і самі жителі регіону Тохоку [Kumagai 2011, с. 156]. Аспект ностальгічної цінності також виділявся в ході напрацювань Іноуе Фуміо (1989): токійський діалект – найменш ностальгічний, а кансайський – найбільш [Okamoto 2016 с. 78–79].

У своєму дослідженні, побудованому на опитуванні японців щодо сприйняття діалектів, Даніель Лонг вдається до таких висновків: мова регіонів Канто та Кансаю часто вважається найприємнішою. Самі жителі Кансаю сприймають свій діалект позитивно, а вихідці з Канто називають токійський діалект «безбарвним і прозорим» (無色透明, мушьоку то:мей). Прикметно, що опитані з Фукуоки та Хірошіми взаємно вважали діалекти один одного не приємними [Long 1999, с. 214].

Нагасе Джіро доводить, що стереотипи про діалекти виникли не через їхні мовні характеристики. Він з'ясовує, що є діалекти з чіткою оцінкою (кіотський, токійський діалекти, діалект Осаки, Тохоку), а є з неоднозначною (діалект Хакати, Кагошіми, Хірошіми, Нагої та Саппоро). При чому діалект Тохоку оцінюється нижче за інші, маючи як і позитивні риси, такі як теплий, зі своїм шармом, заспокійливий, так і негативні – сільський, важкозрозумілий, далекий від стандарту [永瀬 2015, с. 1–18].

У своїй спільній праці Окамото Шігеко та Джанет Шібамото-Сміт порівнюють причини стигматизації діалекту Тохоку та позитивного образу

кансайського, а саме кіотського діалекту. Вони аналізують, що регіон Тохоку історично був сировинним додатком та джерелом дешевої робочої сили, в той час як Кіото був раніше столичним містом [Okamoto 2016 с. 80].

Патрік Генріх наводить таке поняття як «キャラ語尾» (кяра гобі), яке ввів Кінсуй (2003) на позначення діалектних часток-закінчень, які часто вживаються серед стандартної мови, щоб відіграти певну соціальну роль. Ті, хто їх використовують, можуть навіть не походити з того регіону, звідки було взяте те чи інше закінчення. Це називається фейковий діалект (偽方言, нісе хо:ген) –. Його вживання не асоціюється зі збентеженням чи стигматизацією, а надає висловлюванню певний відтінок: простодушність, наївність, кумедність, мужність або страшливість. Таким чином простежується використання стереотипного образу діалектів для потрібного забарвлення мови. Регіон Тохоку та притаманні йому частки *だべ* (табе), *だべさ* (табеса), *っぺか* (ппека), *んだども* (ндадомо) передають простодушність, а кансайські – *やん* (ян), *やろ* (яро), *じゃ* (джя), *やんでやねん* – комічність. Такі, що лякають, це – *やけ* (яке), *けえ* (ке:), *じゃけん* (джякен) з регіону Чюгоку, та ті, що створюють враження чоловічих – *けん* (кен), *たい* (тай), *ですたい* (десутай), *でござす* (деговасу) з Кюсю. Таким найчастіше послуговується молодь для стилізації свого мовлення, таким чином порушуючи усталене уявлення про використання діалекту старшим поколінням певного регіону. Представники молодого покоління відчують себе порушниками правил, вживаючи раніше дискриміновані діалекти, і насолоджуються цим [Heinrich 2018].

Не менш важливою для японців є концепція центру та периферії для формування уявлень про культурний ландшафт регіонів Японії. Тобто центральні регіони вважаються розвинутішими в політичній, економічній та культурній сферах на відміну від віддалених. Діалект тих регіонів сприймається відповідно. У дослідженні образів діалектів Кобе та Міядзакі, очікувано виявляється, що Кобе сприймається позитивніше, а Міядзакі навпаки [Shibamoto-Smith 2009, с. 531].

Кінсуй зауважує цікавий факт: в аніме та манзі буває використовується не автентичний, а вигаданий діалект, який, наприклад, може бути міксом кількох. Такий вид називається «універсальним діалектом» (不変方言, фухен хо:ген) і вживається для підкреслення неосвіченості та простоти героя [Kinsui 2003, с. 133].

Тобто ієрархія діалектів видніється і в анімаційно-коміксній індустрії, що активно використовує сприйняття діалектів у художніх цілях. Такі діалекти як токійський та меншою мірою кансайський виділяються престижними з-поміж решти, що стигматизується, як-от діалект Тохоку з частим негативним образом. Далі ми охарактеризуємо загальнопоширені образи найпопулярніших діалектів та їх візуалізацію через персонажів в аніме та манзі.

2.2.1. Кансайський діалект (Осака)

З кансайським діалектом, зокрема осакським, пов'язано найбільше уявлень, які формувалися під впливом історичних, культурних, економічних, соціальних особливостей регіону, а також через поширення стандартної мови закріпилися деякі хибні стереотипи.

Перш за все, Кансай асоціюється з комічністю та любов'ю до жартів серед його жителів. Таке бачення утворилося через те, що кансайський діалект був спочатку представлений у масових медіа короткими гумористичними епізодами «мандзай» дуету Ентацу й Ачяко (1930-ті). Дует складався з боке і цуккомі, перший з яких був дурнуватим і розмовляв на діалекті, а другий здавався розумнішим і розмовляв на стандартній мові. Образ людини з Осаки хоч і представлений, як жартівливий та трохи безглуздий, але водночас постає харизматичним [Комарницька 2024, с. 130].

Навіть на телебаченні програми виготовлені в Осаці мали здебільшого гумористичний характер, це комедії おわらい (оварай), наприклад, «Пан завідувач і учень» (яп. 番頭はんと丁稚どん, банто: хан то деччі дон) (1959), «Тенгу-дурник» (яп. トンマ天狗, томма тенгу) (1959), «Що за бродяга в

капелюсі» (яп. てなもんや三度笠, тенамон'я сандогаса) (1962). Також автор манги Кобако Ханато у своїх роботах змальовував персонажів префектури Шіга, які були торговцями, що також закріпило за собою купецький дух жителів Кансаю. Це такі його манги, як «Історія успіху тендітної жінки» (яп. 細うで繁盛記, хосоде ханджьо:кі) (1970), «Страшенно крутий тип» (яп. どてらい男, дотерай отоко,) (1973) та інші [Kinsui 2003, с. 58].

Купецька вдача, зокрема міста Осаки, сприяє вираженню такої характеристики багатьох персонажів, які є торговцями, бізнесменами або люблять гроші, через діалект. Хоріо Кей пояснює це тим, що Осака віддавна була економічним центром країни. У жителів існує навіть унікальне привітання: もうかりまっか (мо:карімакка) (もうかる (мо:кару) – заробляти, бути прибутковим), що в них розцінюється як: «Як справи?». А традиційною відповіддю є: ぼちぼちでんな (бочі бочі денна) – «Потроху». Така асоціація також веде за собою наступну – життєрадісність та жвавність носіїв [堀尾 2003, с. 166–167]. Це зазначає і Кінсуй, називаючи таких персонажів енергійними до викликів та впертими у своїх цілях. І завдяки образу комічності носії діалекту можуть перетворити на жарт, самоіронію свої невдачі у гонитві за омріяним [Kinsui 2003, с. 50].

З цим не менше пов'язана і характеристика скупості жителів Кансаю. Наприклад, завдяки п'єсі «Жадібний тип» (яп. がめついやつ, гамецуй яцу) (1959), був навіть створений неологізм がめついで (гамецуй) – «одержимий грошима, жадібний». Кінсуй вважає, що такі герої готові торгуватися до останньої монети. Кансайці також зображуються ощадними щодо порцій їжі, вони вважають, що непотрібна розкіш дорівнює марнотратству [Kinsui 2003, с. 53–54]. Але водночас їм властиві гурманство та ненаситність [Kinsui 2003, с. 50].

Носії кансайського діалекту також постають як комунікабельні, багатослівні та голосні. Ще одним фактором впливу на балакучість образу стали ритмічні інтонації театр балад гідаю та лялькових вистав 人形浄瑠璃 (нін'ьо:

джьо:пурі) [Kinsui 2003, с. 50, 56]. Хоріо Кей додає риси дружелюбності та популярності, тобто герої часто відомі і користуються цим, щоб інші їх пригощали тощо [堀尾 2003, с. 166]. Вони також більш гостинні до іноземців, ніж жителі Токіо [The Idiot from Osaka]. Емоційність і жвавність діалекту можуть ще пояснюватися більшою кількістю тонів у ньому [Japanese Dialects]. Сказане вище, можна об'єднати під категорією задоволення особистих приземлених бажань.

Прикметно, що часто такі персонажі виконують роль трікстерів, тобто тих, що викривають справжні бажання інших через жарт, надмірну балакучість, і тим не менш вони викликають симпатію. Під час правління нащадків колишніх самураїв почала цінуватися героїчність, суворість та небагатослівність, тому щедрі на слова жителі Осаки були приречені на образ трікстерів в історіях токійців. Японський комедійний письменник Шікітей Санба зазначає, що місто Едо було пов'язане з мораллю, ідеалізмом та конфуціанською аскезою, тож мешканці регіону Кансай, приїжджаючи в столицю, сприймалися місцевими як підступні та жадібні, і ці риси ставали помітнішими на фоні культури Едо [Kinsui 2003, с. 51, 55–56].

Щодо насилля зауважується, що кансайці більш терплячі та гнучкі характером, ніж нестримні і необережні люди з Едо. Це пояснюється тим, що, наприклад, жителі Осаки, хоч і вважаються запальними, проте насправді вони схильні врегульовувати непорозуміння шляхом переговорів [Kinsui 2003, с. 55].

Твердження, що стандартна мова дорівнює мові головного героя глибоко закріпилося і дотепер, проте жителі Кансаю не ставлять під сумнів престиж своєї мови [Kinsui 2003, с. 56].

Вирізняється серед попередніх рис ще і асоціація з кримінальними угрупованнями якудз. Це виникло через історичні події: війна між кланами Ямагучі та Ічівою в Осаці у 1985 році. А також через низку фільмів про якудз, серед яких хітом став «Погана слава» (яп. 悪名, акумьо:) (1961) [Kinsui 2003, с.

58–60]. Це створює негативний образ кансайського діалекту і неприємності для реальних носіїв, яких налічується близько 24 мільйонів (20% населення Японії) [Комарницька 2024, с. 131]. Часто виділяється підвид осакського діалекту, а саме діалект регіону Кавагучі, який як вважається найбільш жорстокий, тому підходить для зображення кримінальних авторитетів або щоб звучати зухваліше під час перепалки [堀尾 2003, с. 164, 167]. Лонг у своєму опитуванні японців про їхнє сприйняття діалектів і їх меж свідчить, що багато респондентів виділяли окремо діалект Кавачі, не виокремлюючи при цьому підвиди інших районів Осаки [Long 1999, с. 194–195].

Щодо суперечок, то багато героїв переходять на рідний діалект, коли лаються. Або навіть, ті персонажі, які говорять стандартною мовою, можуть сказати щось кансайським діалектом, коли зляться, адже вважається, що це матиме більший ефект [堀尾 2003, с. 168].

Хоріо вважає, що через такий сварливий та злочинницький образ діалекту, проявляються навіть такі риси, як мужність, відданість принципам. Дослідник також виділяє тип старшої сестри, яка піклується про інших, як один з типажів носія кансайського діалекту в аніме та манзі [堀尾 2003, с. 167–168].

Образ люблячого батька також простежуються серед персонажів з осакським діалектом, зокрема у фільмі «Який батько, такий син» (яп. *そして父になる*, сошіте чічі ні нару), де персонажі є батьками, один з яких має діалект, а другий спілкується стандартною мовою. Фільм використовує діалект не як регіональний індекс, а саме щоб підкреслити відкриту натуру турботливого батька на протигагу більш холодному та віддаленому батьку зі стандартною мовою [King 2021, с. 286–287].

Ще у XVII ст. письменник з Осаки Іхара Сайкаку створював еротичні твори («Чоловік, що прожив усе життя в любові» (яп. *好色一代男*, ко:шьоку ічідай отоко), «П'ять жінок, що живуть у любові» (яп. *好色五人女*, ко:шьоку гонін онна)). Також до життєздатності осакського діалекту підійшов випущений

Акіюкі Носакою фільм «Порнографи» (яп. エロ事師たち, ероготоші-тачі,) (1966), що додав діалекту вульгарних асоціацій [Kinsui 2003, с. 58–59].

І ще однією важливою функцією вживання кансайського діалекту є наділення ним персонажів з інших світів, щоб підкреслити цю інакшість для, наприклад, інопланетян, йокаїв, богів, адже цей діалект має сильну виразність [堀尾 2003, с. 171].

Наразі кансайський діалект стає джерелом молодіжної лексики. Нова асоціація, що кансайський діалект – це круто, ще поступово поширюється, співіснуючи з усталеними стереотипами [Kinsui 2003, с. 60–61]. Патрік Генріх також зазначає про популярність діалекту Осаки як засобу створення молодіжної лексики на рівні з Токіо [Heinrich 2018].

2.2.2. Діалект Кіото (Кансай)

Кіотський діалект часто об'єднують з іншими, зокрема осакським, під назвою діалект Кансаю, проте жителі Кіото наполягають на відмінності, незважаючи на близьке географічне розташування і спільні особливості [Okumura 2016, с. 8].

Прикметно, що діалект саме Кіото є повною протилежністю з точки зору ввічливості, адже для нього характерне вживання шанобливих форм кейго, звідки ці форми і походять [The Idiot from Osaka]. Там можуть використовуватися більш застарілі варіанти, наприклад, はる (хару) як проміжний стиль між простим і кейго, はん (хан) як поважний суфікс замість さん (сан) [Japanese Dialects].

Згідно з дослідженням Танаки Юкарі (2011) кіотський діалект має лише позитивні характеристики образу: «вишуканий», «ніжний», «милий», «теплий» [Okamoto 2016 с. 79–80]. Особливо цим діалектом наділяють героїнь, які таким чином постають як дуже елегантні, стильні та розумні особистості. Проте іноді ці персонажі мають додаткові риси характеру, такі як хитрість та бешкетність [Rahardjo 2021, с. 9].

Чоловіки з Кіото також мають жіночі чари грації та доброти, завдяки імператорській історії міста [Kinsui 2003, с. 55].

Також ця мова притаманна надприродним істотам з рисами граційності та вишуканості, особливо, якщо це традиційні японські міфічні персонажі, наприклад, кіцуне, які живуть багато сотень років [Rahardjo 2021, с. 8].

2.2.3. Токійський діалект

Токійський діалект можна поділити на діалекти Яманоте та Шітамачі. Яманоте став основою для стандартної мови, хоч і має певні відмінності. У період Мейджі ним розмовляли чиновники та інтелігенція, а діалектом Шітамачі, або Едо, (за старою назвою Токіо) – торговці та нижчі шаблі соціуму. І тепер так само, Яманоте – це мова заможних або офісних працівників, а Шітамачі – робітників та дрібних підприємців [Japanese Dialects].

Мова Яманоте справляє враження манерної і нудної, але водночас вишуканої і найбільш зрозумілої. Тому багато провідних персонажів наділені саме нею: сором'язливі, розумні та милі дівчата, красиві та тихі хлопці [Japanese Dialects in Anime]. А діалект Шітамачі надає героям вуличного шарму та трохи грубості.

Враження про цей діалект за Танакою Юкарі (2011) сформувалися наступні: «крутий» та «витончений», проте одночасно описується як «страшний», «нудний», «не милий» та «холодний». Він часто сприймається просто як стандартна японська мова [Okamoto 2016 с. 79–80].

Окамото Шігеко додає, що зараз між Яманоте і Шітамачі межі більше розмиті, ніж колись. Саме мова Яманоте відображає ідеалізований «жіночий» стиль мовлення [Okamoto 1997, с. 802].

2.2.4. Діалект Тохоку

Стандартизована освіта та медіа сприяли розриву між сільськими та міськими жителями, багатими та бідними. У результаті мова Тохоку традиційно

сприймається як мова відсталих сільських жителів, хіків. Ці асоціації були ще підкріплені перекладом іноземних романів, особливо після Другої світової війни, коли селян наділяли діалектом Тохоку [Kumagai 2011, с. 159].

За дослідженням Танаки Юкарі (2011) діалект регіону Тохоку, а саме префектури Аоморі, вважається «цікавим», «природним», «теплим», проте «не милим» і «не крутим» [Okamoto 2016 с. 79–80].

Носіїв цієї мови вважають незграбними та повільними через особливості їхньої вимови. Інша назва діалекту – ズーズー弁 – (дзūdзūбен) якраз походить від звуків, які чують жителі інших регіонів (подовження голосних, злиття дифтонгів, однакове звучання окремих слів, поєднання звуків ず (дзу) і す (су) в один, одзвінчення приголосних). Через такі зміни носії ніби розмовляють через сильну застуду. До цього додається і суворіший клімат на півночі Хоншю. Прикметно, що цей діалект зберіг багато рис давньої японської мови [Батюк 2011, с. 14–15].

Після землетрусу в 2011 році багато людей виражали підтримку регіону, почали писати багато творів і про трагедію, і про культуру та мову місцевих, що трохи покращило сприйняття та обізнаність японців з інших територій [Jaśkiewicz 2024, с. 23–24]. У 2013 році на телеекрани почала виходити драма NHK «Амачян» (あまちゃん) і культура діалекту Тохоку в Японії трохи зросла. Супер популярним тоді став діалектний термін じえじえ (джедже) на позначення здивування [Japanese Dialects]. Ця драма допомогла оживити місцевість після землетрусу у 2011 році, збільшила зацікавленість, а відповідно і потік туристів. Також було знято піар-ролики, серед яких фурор у мережі викликав ролик під назвою «Дивовижне Кобаяші» (яп. ンダモシタン小林, ндамошітан кобаяші), який був знятий з метою популяризації міграції в місто Кобаяші, префектури Міядзакі [竹内 2017, с. 5–6].

Префектура Ямагата вважається однією з найпопулярніших місць зйомок багатьох фільмів («Ще вчора» (яп. おもひでぼろぼろ, омойде поро поро) студії

Гіблі, «Відбуття» (яп. おくりびと, окурібіто) та ін.), адже її діалекти мають сильні відмінності та акцент [Oskow 2021].

Явище «візуального діалекту», тобто нестандартного написання, часто застосовується у писемному варіанті мови персонажів з діалектом Тохоку, щоб відділити їх від інших героїв. Воно відображає відмінності вимови або наголосу певних слів, проте часто є перебільшеним та стереотипізованим. Репліки на діалекті передаються нестандартним вживанням фуригана, написанням хіраганою або катаканою. Перші два сприймаються так, що діалект все ж входить до японської мови, а от вживання катакани дещо відсторонює, форенізує мовлення носіїв діалекту. Іноді використовуються графічні або математичні символи для підкреслення складності розуміння з боку інших героїв. Щоб уникнути непорозуміння з боку читачів, автор дописує над словами переклад на стандартну японську хіраганою або зазначає його після [Jaśkiewicz 2024, с. 21, 25–32].

Через негативні асоціації люди, які звідти походять, схильні приховувати свою варіацію мови під час комунікації з іншими. У них розвивається «діалектний комплекс неповноцінності», який був особливо притаманний в часи мовної асиміляції [Clarke 2009, с. 62]. Кумагай Шігеко говорить про тенденцію молодих дівчат з Тохоку соромитися свого діалекту. Він вводить поняття 方言女子 (хо:генджьоші) – «діалектна дівчина», яке означає привабливість та милість таких дівчат у очах хлопців через прірву між зовнішністю та мовою. Воно стосується загалом дівчат з усіх регіонів Японії, які спілкуються з діалектом, окрім Тохоку, адже цей діалект вважається найнеприємнішим для вуст дівчини [Kumagai 2011, с.154]. Причина полягає в тому, що багато прикладів чоловічої грубої мови, що є частиною стандартної японської мови, використовуються як чоловіками, так і жінками в діалекті Тохоку [Okamoto 1997, с. 802].

Джанет Шібамото-Сміт навпаки наголошує, що милість мовної гри притаманна і для дівчат з Тохоку, які навіть не підозрюють що їх діалект стає

бажаним для вживання іншими. Проте незрозуміло, як ця тенденція впливає на свідомість мовців, адже діалекти все одно відчуються, як щось периферійне та інакше. І якщо використовується таке діалектне вираження, то лише у додаванні кількох нестандартних форм до своєї мови [Shibamoto-Smith 2009, с. 538–539, 541].

Прикметно, що жіночий варіант японської мови, як і поява стандартної мови, був політично вмотивованим. Жіноча мова символізувала ідеологічно міську та витончену, як і личить матерям та дружинам в патріархальному суспільстві. А оскільки у діалектах мова за гендером майже не відрізняється, то жінки з Тохоку були змушені відчувати подвійну стигматизацію: їхня мова і нестандартна, і нежіноча [Kumagai 2011, с. 158]. Романтичні молоді головні героїні теж наділені саме стандартною мовою, хоч вони не завжди є токійками, але саме через використання загальноприйнятих мовленнєвих форм і проявляється лінгвістична жіночність [Shibamoto-Smith 2009, с. 541].

Проте є винятки: Т. Комарницька наводить у приклад головну героїню телевізійної драми 2013 року «Сакура Яе» (яп. 八重の桜, яе но сакура,) Яе, яка є уродженкою Фукушіми, але продовжує говорити своїм діалектом, перебуваючи в Кіото. Це може свідчити про її консервативні погляди та прив'язаність до своїх традиційних цінностей [Комарницька 2024, с. 130]. Хоча більшість персонажів користуються рідним діалектом, лише коли роздратовані, збентежені або розмовляють самі з собою [Japanese Dialects].

2.2.5. Діалект Хоккайдо

Діалект Хоккайдо вважається найбільш наближеним до стандартної японської мови, адже острів був колонізований аж в кінці XIX століття. Мова прибережжя має схожості з діалектами регіонів Тохоку та Чюбу (зокрема, префектури Ніігати), адже переселялися на острів переважно люди з півночі Японії. Вплив мови Айну, народу, що історично проживав на Хоккайдо, обмежується географічними назвами [Kleander 2018, с. 10]. Мову Айну

вважають ізольованою, тобто абсолютно відмінною від японської [Okumura 2016, с. 12]. Через схожість зі стандартною мовою діалект Хоккайдо іноді відносять до групи східних діалектів, адже багато людей в період Мейджі переселялися туди також з регіону Канто. Вплив Тохоку можна також пояснити завдяки давній історії контактів з рибалками з півночі о. Хонсю [Clarke 2009, с. 62].

Японці на Хоккайдо подорожують туди в зимовий період, особливо на зимовий фестиваль в Саппоро, що є частою сценою в аніме та манзі. Через такий сніжний клімат, цей регіон має образ суворого клімату з відповідно відмінним побутом жителів, які постають витривалішими. Тобто і мова, і сам образ Хоккайдо схожі до Тохоку, але тут є також асоціація зі снігом та наявність самобутньої назви місцевих. Жителі Хоккайдо часто називають себе Досанко, підкреслюючи свою особливу ідентичність, яка пов'язана з специфічною природою і мовою [Kleander 2018, с. 18].

Вихідців з Хоккайдо також часто зображують безтурботними та доброзичливими фермерами. Водночас може бути і негативне забарвлення як неосвічених та самітних провінціалів [Japanese Dialects].

2.2.6. Діалект Кюсю

Цей діалект об'єднує мову префектур Фукуоки, Саги, Нагасакі, Кумамото, Оіти, Міядзакі та Кагошіми. Мовці сприймаються як селюки, але грубі, вперті та динамічні, на відміну від сільського образу Тохоку [Japanese Dialects]. Також присутній образ маскулінності, що на прикладі завершальних часток зауважив Патрік Генріх [Heinrich 2018].

Більшість мовців соромиться свого походження, тому вони переходять на стандартну мову. Проте, наприклад, вихід в 2007 році манги «Аполлон зі схилу» (яп. 坂道のアポロン, сакамічі но апорон), де деякі персонажі говорять на діалекті Кюсю, сприяв підвищенню самовпевненості носіїв.

Діалект Кумамото є одним з діалектів Кюсю, і цікаво те, що ним часто наділяють персонажів шкільного віку, а не старших людей, як звично бачити у використанні інших діалектів. Це зокрема манга 2020 року під назвою «Кохару хару» (яп. こはる はる ! , кохару хару), де події стосуються школярів, більшість з яких спілкується не стандартною мовою. Прикметно, що цей діалект також використовувався для передачі мови інопланетян в аніме (2004–2011) «Сержант Кероро» (яп. ケロロ軍曹, кероро гунсо:). В зазначених медіа персонажі часто мають характеристики маскулінних, але дружніх, не негативних персонажів, що вирізняється, адже часто антагоністів наділяють діалектом. І рідше – простодушних і грубих. Якщо звернути увагу на ситуації використання діалекту, то більшість траплялася в приватному, не публічному просторі. Мовці діалектів не розрізняють стандартну і діалектну мову, а радше змінюють пропорції використання діалектизмів [Sedlackova, 2023, с. 14–22].

2.2.7. Діалект Хакати (Кюсю)

Хаката, що знаходиться в торговельному районі міста Фукуока, має діалект, який виділяється з-поміж інших на Кюсю, адже має неочікуваний образ в аніме та манзі: наймиліший акцент. Ця мова м'якша та з трохи дитячою інтонацією. Тому використовується для створення невимушеної атмосфери у мовленні милих персонажів, особливо дівчат [Cartwright 2020]. Також це мова самовпевнених персонажів для підсилення вираження стверджень, заяв, попереджень [Fitriani 2021, с. 406–409].

2.2.8. Діалект Хірошіми (Чюоку)

Хірошіма знаходиться в регіоні Чюоку і має особливий образ в аніме та манзі. Через вихід у 1970-х роках фільму «Якудза» (англ. The Yakuza), де персонажі говорили цим діалектом, тому він отримав стереотип кримінального. Носії сприймаються як гучні, експресивні та конфліктні. Також через трагічну історію бомбардування міста під час Другої світової війни воно часто стає місцем подій у творах, дія яких відбувається після цих подій. Ще один відтінок

до образу додає наявність японських мігрантів, більшість з яких вихідці з Хірошіми, на островах Гаваї [Japanese Dialects].

Даніель Лонг, провівши опитування серед японців з різних регіонів, зазначив, що жоден респондент не обрав діалект Хірошіми найприємнішим [Long 1999, с. 207].

2.2.9. Діалект Окінави

Оскільки територія островів Рюкю, як і Хоккайдо, була завойована японцями в кінці XIX століття, то на ній збереглася унікальна мова корінних жителів Рюкюанців. Ця мова визнається японським урядом лише як діалект японської мови, хоча насправді мова островів Рюкю дуже відрізняється і в ній самій є багато різновидностей, більшість яких під загрозою зникнення. Тутешні жителі часто досі не ідентифікують себе як японці. Але символічно, що на знак протесту проти окупаційної американської влади в 20 столітті, жителі островів вперто використовували стандартну японську мову, замість рідних говорів, яким сприяли американці. Також наявність американських військових баз на Окінаві впливає на мову острова американською англійською (вимова таких слів, як シャープ (шя:пу) для «магазину», パーリー (па:рі:) для «вечірки», ペイデイ (пейдей) для «отримання зарплати» та ін.) [Japanese Dialects].

Раніше діалект Шюрі був взаємо зрозумілим у Королівстві Рюкю, але через подальшу політику Японії був втрачений. Наразі існує окінавська японська 沖縄大和口 (учінā яматугучі), яка включає риси фонології, граматики та лексики мов Рюкю у сучасну японську мову, що дає змогу певною мірою зрозуміти її не носіям [Clarke 2009, с. 65].

Танака Юкарі визначає цей діалект позитивно, зокрема як «цікавий», «ніжний», «теплий» та «милий» [Okamoto 2016 с. 79–80].

Зазвичай діалект Окінави в аніме та манзі пов'язується з розслабленістю носіїв та довголіттям. Перша риса виявляється навіть у мові: граMATикаはず (хадзу) має більш розмите значення, ніж у стандартній японській мові. Навіть

існує термін «ウチナータイム» (учіна: тайму, «окінавський час»), що позначає пізніше виконання запланованих дій. А друга риса вказує на особливу генетику жителів Рюкю, які нерідко досягають віку 100 років. Як і переселенців з Хірошіми, на Гаваях також багато вихідців з Окінави, тому при перекладі часто використовується гавайська англійська і окінавський діалект взаємозамінно. Також спільності образу сприяє тропічний клімат та острівний образ життя, що часто використовується для створення екзотичних образів в масовій культурі. Також шкільні поїздки на Окінаву стали поширеними сценами для певних серій аніме чи розділів манги. Наприклад, в епізоді «Адзуманга Дайо» (2022) (яп. あずまんが大王, адзуманга дайо:) під час такої поїздки школярі набираються багатьох окінавських слів, які подекуди звучать схоже до грубих висловів стандартної японської (персонаж Томо веселить себе назвами печива ちんすこう (чінсуко:) та чаю ウコン茶 (укончя)) [Japanese Dialects].

Вживання окінавського діалекту, найпопулярнішого різновиду мов Рюкю, також додає портретам персонажів легкості та любові до природи.

2.2.10. Діалект Нагої (Чюбу)

Нагоя місто в префектурі Аїчі, що знаходиться в регіоні Чюбу, на межі Кансаю та Канто, тому його діалект поєднує багато рис мов цих регіонів. Виділяється ця мова наявністю закінчень みゃあ (мя) (допоміжне дієслово для вольової форми) та にゃあ (ня) (через злиття стандартних あい (ай) та あえ (ае) в æ), що нагадує звуконаслідування kota [Japanese Dialects].

Згідно з опитуванням резидентів та вихідців з Нагої та околиць про образ діалекту Нагої, виявлено тенденцію давати негативну оцінку з конотацією села та бруду серед старшого покоління. У них все ще глибоко вкорінена ідея переваги стандартної мови, насаджена в минулому столітті Проте молоде покоління позитивно визначає діалект як спосіб пожвавити розмову. Таким чином відчуття неповноцінності щодо діалекту зменшується зі зменшенням віку

респондента. Це спостерігається, і серед мовців інших діалектів [Matsuura, 2015, с. 38–41].

Висновки до розділу 2

Діалекти та їх стилістичний потенціал часто використовуються в анімаційно-коміксній індустрії. Популярності набуває явище аксесуаризації діалектів (方言のアクセサリー化, хо:ген но акусерарі:ка), що виводить їх на емоційний рівень. Так само термін, введений Танакою Юкарі, діалектний косплей (方言コスプレ, хо:ген косупуре) активно застосовується японцями, які перемикають свої мовні коди зі стандартної японської на діалект і навпаки. Найчастіше це виявляється у лексичному плані. Авторам важливо зважати на доцільність та не вживати малозрозумілих мовних явищ. Стереотипні характеристики носіїв та регіону часто відтворюються через діалекти і поширюються через медіа, що часто саме є джерелом їх появи. Проте Кінсуї зауважує, що така рольова мова не завжди є негативним аспектом, адже вона допомагає реципієнтам впізнати соціокультурний образ. Як правило, існує протиставлення, що головний персонаж спілкується стандартною мовою, щоб візуалізувати образ правильності, а другорядні персонажі вживають діалект, щоб уособлювати певний мовний шаблон. Зазначається, що рольовою мовою є і стандартний варіант, що теж індивідуалізує героя.

Функції діалектів у творах є різноманітними і досліджувалися в багатьох працях, зокрема А. Зеленько, І. Батюк, Фудано Кадзуо та Кінсуя Сатоші. На основі аналізу їх напрацювань ми підсумували в табл.2.1 роль діалектів, зокрема в японській масовій культурі.

Таблиця 2.1

ФУНКЦІЇ ДІАЛЕКТІВ В МАНЗІ ТА АНІМЕ

1.	Передача географічної приналежності персонажа, відтворення побуту та колориту місцевості.
2.	Образотворення героїв, вираження їх мовної індивідуальності. Підкреслення різниці між головними та другорядними персонажами.

3.	Репрезентація стереотипних уявлень про мешканців певного регіону, що водночас полегшує реципієнтам ідентифікацію образу, але часто просуває хибні риси щодо освіченості, соціального статусу, роду діяльності тощо.
4.	Яскравіше розкриття справжніх емоцій та ставлення персонажів до інших, змалювання близькості взаємин між ними і довіри.
5.	Психологічні прийоми пом'якшення атмосфери, створення враження невимушеності та повсякденності, або навпаки, агресії, що проявляється в виключенні тих, хто не розуміє діалект, з діалогу або у використанні яскраво-забарвленої грубої діалектної лексики.
6.	Породження відчуття єдності у носіїв діалекту та особистісне усвідомлення персонажами своєї територіальної приналежності.
7.	Віддзеркалення мовної різноманітності та уникнення монотонності (ритмічна динаміка). Збагачення культурними моментами.
8.	Пропагування репутації правильності стандартної мови на прикладі протагоністів, і у такий спосіб, містифікація образу діалектів як тих, що не варті наслідування, за допомогою наділення нею антагоністів.

Японська мова надає широкий вибір мовних кодів завдяки різноманітності діалектів. Через поширення у масовій культурі за діалектами закріпилися унікальні образи, які надалі використовуються для характеристики персонажів. Їх дослідженнями займалися Іноуе Фуміо, беручи за основу їх показник емоційності та інтелектуальності, Даніель Лонг – проводячи опитування серед японців, Окамото Шігеко та Джанет Шібамото Сміт – досліджуючи причини стигматизації і вводячи аспект периферійності, Патрік Генріх – аналізуючи використання діалектних закінчень молоддю для стилізації мови. Усі образи підсумовані в табл.2.2, наведеній нижче.

ОБРАЗИ ЯПОНСЬКИХ ДІАЛЕКТІВ В АНІМЕ

Діалект	Образ
Осака (Кансай)	1) Комічність, дотепність, харизматичність, придуркуватість, самоіронія. 2) Підприємницький хист. 3) Життєлюбність, енергійність, наполегливість. 4) Балакучість, галасливість, емоційність. 5) Жадібність, ощадність, матеріалістичність. 6) Ентузіазм до їжі, алкоголю. 7) Популярність. 8) Товариськість, привітність до іноземців. 9) Хитрість трікстерів з викриттям лицемірства. 10) Гнучкість характеру, розслабленість, легковажність. 11) Злочинність (якудза), грубість, антагонізм. 12) Сміливість, вірність принципам. 13) Вульгарність. 14) Інакшість. 15) Образ старшої сестри, люблячого батька.
Кіото (Кансай)	1) Ввічливість, аристократичність. 2) Поважність віку, розум. 3) Хитрість, бешкетність.
Токіо (Канто)	1) Стандартність, правильність (протагоністи). 2) Район Яманоте: освіченість, заможність, офісна робота, манірність. 3) Район Шітамачі: вуличний колорит, дрібна торгівля, робітничий клас, грубість.

Тохоку	<ol style="list-style-type: none"> 1) Провінційність, неосвіченість, маргінальність. 2) Незграбність, млявість. 3) Грубуватість.
Хоккайдо	<ol style="list-style-type: none"> 1) Сільськість, неграмотність. 2) Добродушність, безтурботність. 3) Витривалість (суворий клімат). 4) Гордість (Досанко).
Кюсю	<ol style="list-style-type: none"> 1) Провінційність. 2) Впертість, норавливість. 3) Маскулінність, грубість. 4) Дружність.
Хаката (Кюсю)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Милість, інфантильність, м'якість. 2) Самовпевненість.
Хірошіма (Чюгоку)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Конфліктність, злодіяння (якудза). 2) Шумність, експресивність.
Окінава (Рюкю)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Невимушеність, безтурботність. 2) Довголіття. 3) Острівний образ життя, любов до природи.
Нагоя (Чюбу)	<ol style="list-style-type: none"> 1) Котяча милість.

РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ДІАЛЕКТНО ПІДКРІПЛЕНИХ ОБРАЗІВ ПЕРСОНАЖІВ В АНІМЕ ТА МАНЗІ

3.1. Кансайський діалект

Діалект Кансаю, зокрема Осаки, найяскравіше представлений в японській коміксно-анімаційній індустрії та має багато впізнаваних образів. Один з найпопулярніших – комічний, який до прикладу втілений в постаті героїні Хіно Акане з аніме «Веселі дітки-таблетки!» (яп. スマイルプリキュア!) (2012). Акане в першій серії розповідає про свій переїзд з Осаки і під час розмови каже про себе «うち» замість «わたし», що є ознакою діалекту, а також багато разів вживає діалектне «ほんで», що означає тоді, після. Також вона вживає відповідну граматику, наприклад, заперечення «〜ん» і закінчення «やで» замість стандартного «だよ». Акане любить смішити своїх однокласників і є досить популярною. Її батьки керують рестораном Окономіякі, що теж підходить під образ жителів Кансаю, як людей з підприємницьким хистом.

Часто в аніме та манзі можна прослідкувати пару персонажів, один з яких є боке, а інший – цуккомі. Такі залучення елементів мандзаю часто супроводжуються кансайським різновидом. До прикладу, в першому сезоні аніме «Сержант Кероро» (яп. ケロロ軍曹, 2004–2011) у 18 епізоді героїню Нацумі перетворюють на дорослу для участі в пляжному конкурсі мандзай. Крім того, дівчина починає вживати кансайський діалект, і це вживання керується діалектним перемикачем «Захід-Схід». Таким чином мова Нацумі стає кумедною і смішить усіх довкола. Проте на самому конкурсі перемикач потрапив у руки до жаби Кероро, який прагнув перемогти сам, тому перемикач діалект Нацумі назад на схід. Прикметно, що Кероро вважав себе вправним в жартах, і про нього Нацумі часто говорила як про боке (ボケ蛙, бокекаеру, «придуркувату жабу»).

Риси дурнуватості підходять головним персонажам Коїдзумі Ріса та Оотані Ацусі з однойменних манги (2001–2007) та аніме (2007) – «Зворушливий

комплекс» (яп. ラブ★コン). Вже у першій серії вони потрапляють разом у літню школу: Ріса через спання на уроках, а Ацуші через академічну неуспішність. Вони перекидаються фразами про тупість один одного, а викладач, зайшовши в клас, просить їх припинити влаштований фарс, називаючи пару «オール阪神巨人» (о:ру ханшін кьоджін, назва комедійного дуету, відомого різницею в рості учасників).

Асоціація осакського діалекту з торговцями та підприємцями відображена в образі героїні Анастасії Хошін в аніме «Життя в альтернативному світі з нуля» (яп. ゼロから始める異世界生活, 2016–2020). Незважаючи на те, що події відбуваються в іншому світі, персонажка наділена японським регіональним різновидом мови. Символічною є її фраза: «カララギでは時間とお金は価値は一緒や言うてな» – «Як кажуть в Карарагі: «Час це гроші»». Це підкреслює її здібність до ведення бізнесу, що стереотипно властива жителям Осаки. Також Анастасія визнає скупість частиною свого характеру та ставить себе на перше місце, що і допомогло їй досягти успіху в бізнесі. Вона любить їсти та пити, зокрема лікер. Ці характеристики теж пропонуються як усталені для носіїв діалекту Кансай.

Енергійність та кумедність відображена в героїні аніме «Моя сестричка з Осаки» (яп. 僕の妹は「大阪おかん」, 2012), яку звати Ішіхара Наміка. Вона переїхала до свого брата в Токіо після десяти років життя в Осаці, що позначилося на її особистості. Натомість її брат постає стриманим та спокійним.

Оптимістичність та цілеспрямованість властиві персонажці з кансайським діалектом Сакурі Мікан з манги (2002–2013) та аніме (2004–2005, 2015) «Академія Аліси» (яп. 学園アリス). Мікан послуговується девізами «Ніколи не програвай!» та «Ніколи не здавайся!» протягом усіх її життєвих випробувань. Вона завжди намагається знайти хороше в кепській ситуації та підбадьорює інших. Наприклад, під час рішення про самогубство її партнера Нацуме, який хоч і неодноразово знущався з неї, але був готовий пожертвувати собою, щоб

знищити ворогів, Мікан залишається з хлопцем і вселяє йому віру про можливість повернення.

Другорядний персонаж Мія Ацуму з манги та аніме під назвою «Волейбол!!» (яп. ハイキュー!!, 2012–2020), який з'являється в 4 сезоні, є членом команди з префектури Хього, регіону Кансай. Він поводить себе як типовий житель Кансаю, він дуже емоційний, голосний та балакучий, а також безтурботний. До прикладу його фрази: «食ってへん» («Я не їм») або «かつこええな» («круто»). В кансайському діалекті популярне заперечення «へん», а «いゝゝゝ» часто замінюється на «ええ». Ацуму любить провокувати суперників, може бути егоїстичним. Натомість його брат-близнюк Осаму здається спокійнішим, проте його легко розізлити. Під час матчів він любить думати про їжу, і через таку пристрасть Осаму навіть кинув спорт та відкрив свій магазин онігірі.

В манзі (2013–2015) та анімаційній адаптації (2013–2014) з назвою «Ріж рубай» (яп. キルラキル) є персонаж Такарада Канео, який є спадкоємцем конгломерату Такаради. Він одержимий грошима, і навіть під час своєї першої появи промовляє наступне: «この大阪はあきんどの街！この街回しとるんは錢や！錢持っとる者(もん)が勝ちっちゅうこっちゃ！» – «Осака – це місто торговців. Тут керують гроші. Той в кого вони є – перемагає». Також зневажає вихідців Канто: «北関東の田舎者にはわからんやろなあ» – «Гадаю, селякам з північного Канто цього не досягнути». А його ім'я буквально перекладається як дуже багата людина, тобто персонаж дуже символічний як для жителя Осаки.

Риса популярності проглядається в носійці невимушеного кансайського діалекту, героїні манги (2012–дотепер) та аніме (2013–2014) «Любов наживо! Проект: Шкільний ідол» (яп. ラブライブ! School idol project) Тодзьо Нодзومی. Через свою клубну діяльність дівчина стає шкільним кумиром. Також у ній присутня вульгарність, адже її метод покарання це хапати дівчат ззаду за груди.

Трікстером з діалектом є Хашіда Харука, персонаж манги «Блакитний період» (яп. ブルーピリオド, 2017–дотепер), що була екранізована в 2021 році. Харука

ексцентричний та популярний студент університету мистецтв. Він любить дражнити одногрупників, підколюючи їх розумними фразами, на кшталт: «でも、溺れてるときの息苦しさとか海の暗さは溺れた人同士でしか共有できへんやろ。その人と話したかったら、八虎も飛び込むしかないんやで» – «Однак, темряву та відчуття задишки можуть зрозуміти лише ті, хто теж тоне. Якщо ти, Ятора, хочеш з такою людиною поговорити, то тобі нічого не лишається, окрім як пірнати за нею вслід». У цьому висловлюванні кансайський діалект виражений зокрема через заперечну форму «へん» та закінчення «やで». Харука також любить відповідати з сарказмом, як-от на коментар іншої героїні Кувани Макі про бажання не говорити ні з ким під час екзаменів, він відповів: «こわー» – «Ой, як страшно». Він підколює Ятору фразою: «な、八虎はどれくらい美術館行くん?» – «Скажи, як часто ти буваєш в художньому музеї?» І потім читає йому лекцію про цінність картин, яка в сучасності визначається гучним ім'ям автора, а не своєю реальною унікальністю. Тобто тут він викриває лицемірство, пов'язане з обожнюванням картин відомих митців.

В аніме 2024 року під назвою «В наступному житті краще бути незнайомцями» (яп. 来世は他人がいい, манга – 2017–дотепер) обоє головних персонажів походять з кланів якудз. Сомей Йошіно – дівчина з бунтівним характером та Міяма Кірішіма – приємний на перший погляд юнак, проте насправді грубий садист. Вони обоє спадкоємці кримінальних кланів, проте дівчина народилася в Осаці, тому має виражене діалектне використання та вживає грубі фрази, на кшталт: «そんなもんはどうでもええねん» – «Мене це не хвилює»; «私結婚なんかせえへんからな» – «Я ж сказала, не збираюсь заміж!»; «お前らにも言うてんやぞ» – «Це я і до вас звертаюся, ясно вам?»; «血反吐吐いて地べたずり回ってでもお前らのことメドの道ずれにして人生めちゃくちゃにしとるからな» – «Навіть якщо доведеться повзати по землі, плюючи кров'ю, я вас усіх потягну за собою й життя вам зруйную, ясно?»». В таку грубу експресивність підкріплену кансайським діалектом і закохується Кірішіма. Дідусь Йошіно також виділяється, зокрема постійним додаванням «やんけ» в кінці своїх фраз, що теж є діалектом. А сам Кірішіма з Токіо і старається вдавати з себе

звичайного учня старшої школи, тому його мова містить менше лайки та більш стандартна. У другій серії він вживає слово «シマ» на позначення чиеїсь території, зокрема кланів якудз в Токіо, проте йому доводиться пояснювати це слово Йошіно, адже її сім'я контролює всю Осаку, і відповідно про таке слово вона не замислювалася. «シマ» також зазначав Хоріо Кей як приклад кансайського діалекту [堀尾 2003, с .166]. А в 5 серії з'являється двоюрідна сестра Йошіно, Акашігата Цубакі, яка проживає в Кіото, її ввічливу мову відразу помічає Кірішіма. Йошіно тоді зауважує йому, що діалекти Кіото та Осаки насправді досить різні. Цубакі часто закінчує свої фрази на «んです» (без редукації голосного в кінці) та вживає жіночу мову: закінчення «わ», «かしら». В 6 серії, коли Кірішіма приїздить до Осаки, місцеві жінки зачаровуються його токійською мовою та манерами, кажучи, що давно не бачили таких хлопців в Осаці.

Інакшість персонажа, його приналежність до іншого світу, підкреслена кансайським діалектом, представлена в манзі (2007–2019) та аніме (2014) під назвою «Відьмочка Рурумо» (яп. まじもじるるも). Це кіт Чіро, який прикидався, що не вмє балакати, проте як заговорив, то на діалекті, що відразу зауважив інший герой. Чіро любить додавати «や» та «な» в кінці своїх фраз.

В аніме «Дівчачий табір» (яп. ゆるキャン, 2018–2021) Інуяма Аоі використовує кансайський діалект, хоч вона не з Кансаю, а з префектури Гіфу. Її портрет підходить під образ старшої сестри, один з характерних для носіїв цього діалекту.

3.2. Кіотський діалект

Ввічливість та елегантність персонажів, які говорять кіотським діалектом помітна в образі другорядної героїні японської медіа франшизи «Дівоча опера» (яп. 少女☆歌劇 レヴュー・スタァライト), що отримала три адаптації манги (2018–дотепер) та аніме-серіал з продовженням у двох фільмах (2018–2021). Ханаягі Каоруко є студенткою музичної академії. Завдяки своєму вихованню,

вона знається на різних аспектах традиційної японської культури, особливо традиційного японського танцю, і дуже пишається своїми здібностями. У третьому епізоді вона каже: «おきばりやす、バナナはん» – «Удачі, Банана». Це фраза, яку часто використовують у Кіото, а також шанобливий суфікс *はん*, властивий цьому діалекту. Також вона вживає граматику, характерну загалом для мови регіону Кансай, наприклад, «ここにはおりまへん» – «Її тут немає».

Діалект Кіото вживається також у манзі (2010–2015) та аніме (2014) «Інарі, Кон-Кон, Азбука Кохання» (яп. *いなり、こんこん、恋いろは*). Ука но Мітама но Камі – богиня Інарі, яка спілкується в простому стилі, проте часто додає ввічливі фрази, наприклад: «お礼に、君の願いを一つだけ叶えさせてほしい» – «На знак подяки дозволь мені здійснити лише одне твоє бажання». А також додає почесний суфікс *お* до форми прохання: *お食べ*. Її слуги-кіцуне спілкуються здебільшого формально і дуже поважно: «今朝は助けていただき、ほんとうにありがとうございます。お邪魔にならないように、手のひらサイズで、お使いさせていただきます» – «Щиро дякую вам за допомогу сьогодні зранку. Для вашої зручності користування, тепер я розміром з долоню». Тобто використання тут кіотського діалекту природне для богів та надприродних японських створінь, щоб показати їхню шляхетність та старший вік. Водночас прихована бешкетність цих персонажів протягом подій теж висвітлюється.

3.3. Токійський діалект

Діалект Яманоте, який вважається мовою заможнішого класу Токіо та зарплатників (*サラリーマン*, офісних працівників), характерний для мовлення Кандзакі Суміре, героїні анімаційної адаптації гри «Війни Сакури» (яп. *サクラ大戦*, 2000) та продовженні 2020 року «Війни Сакури: анімація» (яп. *新サクラ大戦 the Animation*), яка була спадкоємицею, а згодом стала очільницею компанії, також є актрисою. Вона зарозуміла, адже виховувалася в елітному середовищі. Тому її мова відображає багатство та манірність, яке і характерне для діалекту Яманоте. Схожу мову можна почути від Аясато Кіміко з однойменної відеогри, яка стала основою для аніме «Оборотне обвинувачення» (яп. *逆転裁判*,

2016–2019). Хоч події відбуваються в альтернативному світі, проте її мова відповідає діалекту Яманоте, вона часто вживає «*ざます*». А характерне вітання «*ごきげんよう*» також можна почути від аристократичних героїнь манги та аніме «Вперед, принцеси Пурік'юа» (яп. *Go! プリンセスプリキュア*, 2015–2016), зокрема від Харуно Харуки.

У продовженні 2020 року аніме-адаптації гри «Війни Сакури» (яп. *サクラ大戦*) вже з'являється персонажка Шіноме Хацуно, яка якраз народилася в районі Шітамачі і говорить цим діалектом. Вона добра дівчина, проте іноді може показувати свій сварливий бік, коли відчуває неприязнь до ситуації чи співрозмовників. Також її вигляд та манери більш приземлені. Серед її діалектних особливостей виділяється зміна поєднання звуків «*あい*», «*おい*» на «*ええ*», як наприклад в «*なんでもねえ*» замість «*なんでもない*», «*なにもねえよ*» замість «*なにもないよ*». Асакуса Мідорі з манги (2016–дотепер) та аніме (2012) «Руки геть від клубу анімації» (яп. *映像研には手を出すな!*) інколи використовує діалект Шітамачі, особливо під час своїх емоційних монологів на студентському зібранні, вона часто використовує типові фрази «*てやんでえ*» («Про що ти в біса кажеш?») та «*べらぼう奴*» («Ти, клятий дурню!»).

Як приклад непов'язаності мовлення з географічною приналежністю персонажа виділяється Буратеї Марії з манги (2009–2013) та аніме (2012) під назвою «Дівчата з театру Ракуго» (яп. *じょしらく*), яка поводить себе як едокко, тому іноді вживає діалект Шітамачі, хоча сама вона родом з Токушіми. Вона втілює в собі стереотип грубості, вживає більш чоловічі форми, чим заставляє інших підозрювати, що вона переодягнений хлопець.

3.4. Діалект Тохоку

Часто сюжет з використанням діалекту Тохоку має на увазі, дівчину або хлопця, які переїхали з провінційного містечка до великого міста на навчання або в пошуках роботи. Така ж доля в Ебіні Нани, героїні манги та аніме «Дволика сестричка Умару» (яп. *干物妹! うまるちゃん*, 2013–2017). Вона родом з

префектури Акіта, тож спогади про її дитинство зазвичай пов'язані з сільською місцевістю та суворим кліматом. Нана сором'язлива та не дуже успішна в навчанні. Перебравшись до столиці, дівчина намагається злитися з натовпом, змінюючи стиль свого одягу та придушуючи свій діалект, адже він звучить стереотипно грубо для вуст дівчини. Проте коли вона хвилюється або збуджена, особливо від їжі, то ненароком вживає свій діалект: «うめえな» – «Як смачно!». Після цієї фрази вона зазвичай вибачається, що вжила діалект. Також її часта фраза «んだんだ» теж є діалектом, стандартним відповідником якої є «そうそう» («так-так»).

Теж саме властиве і Тадокоро Мегумі, персонажці манги (2012–2019) та аніме (2015–2020) «У пошуках божественного рецепта» (яп. 食戟のソーマ). Сома, головний герой, зауважує, що Мегумі іноді вживає рідний діалект, коли вона приголомшена чимось або навпаки розчарована. Вона інколи вживає «べ» замість «だろう» (вираження сумніву, припущення) та закінчує речення з діалектним «さ», наприклад, «がんばるさ!» – Докладу всіх зусиль!. Мегумі боязка на незграбна, зазнавала критики в школі, адже через страх перед публікою не могла показати свої справжні кулінарні здібності. Її мрія – повернутися до рьокану своєї матері та зрештою керувати ним.

У манзі «Політ відьми» (яп. ふらいんぐういつち, 2012–дотепер), яка в 2016 році отримала аніме-адаптацію герой Курамото Кейджі говорить таким сильним діалектом Цугару, що головній героїні Макото, яка приїхала з Йокохами до Аоморі, важко його зрозуміти без перекладача. Коли вона попросила його про виділення місця на полі під її овочі, то він їй відповів так незрозуміло, що вона геть розгубилася. Кейджі сказав: «んだばあえのうらさあるはだけつとばつかえばい» – «Ну тоді, якщо за будинком є деревина – можеш її використати». Тут є діалектні частки, зокрема «さ», яку використовують замість «へ», та «ば» на позначення частки «を». В діалекті Цугару також вживається «え», а не звичне «いえ» («будинок»). Також у його фразах часто звучить частка причини «はんで», яка відповідає стандартним «ので» та «から». Кейджі займається

фермерством. По приїзду Макото вражена кількістю снігу в квітні в цій місцевості, тобто образ суворого клімату теж підтверджується.

Китайська дівчина Мус говорить на діалекті Тохоку, і є героїнею аніме та манги «Ранма ½» (яп. らんま½), які виходили ще в 80–90-х роках минулого століття, проте 2024 року отримали нову анімаційну адаптацію. Тобто тут діалект використовується для підкреслення її інакшості.

3.5. Діалект Хоккайдо

У двох сезонах аніме «Король шаман» (яп. シャーマンキング, 2001, 2021) персонаж Усуй Хорокеу постає як землеробник на Хоккайдо, який є шаманом з племені Айнґу та може створювати лід і морозний вітер, що символічно. Він спілкується грубою чоловічою розмовною мовою з відмінним акцентом, іноді вживаючи діалект.

Дія аніме 2024 року під назвою «Дівчатка з Хоккайдо дуже милі» (яп. 道産子ギャルはなまらめんこい), яке стало адаптацією манги 2019–2024 років, відбувається на Хоккайдо. У назві навіть вживається колоритна назва Досанко. Головні герої, окрім Шікі Цубаси, який приїхав з Токіо, спілкуються діалектом. Зокрема, Фуюкі Мінамі, дівчина, яка завжди легко одягнена, незважаючи на мороз довкола. Навчання їй дається важко, крім того вона належить до субкультури гяру, що теж вплинуло на її образ. Вона часто вживає діалектні слова, на кшталт, «なまら» – «дуже», «したっけ» – «ну тоді, у такому випадку», «わや» – негативне вставне слово («жахливо», «дивно», «погано»). В одному з епізодів дівчина зізнається, що справді любить своє рідне місто, що підкреслює її гордість своїм походженням.

3.6. Діалект Кюшю

Героїня Браус Саша з манги (2009–2021) та аніме (2013–2023) «Атака титанів» (яп. 進撃の巨人) старається розмовляти дуже ввічливою мовою, щоб приховати своє простяцьке коріння. Іноді з її вуст вириваються вирази діалектом Кюшю, коли вона схвильована або гнівається. Також характерною є

мова її сім'ї, адже вони вільно розмовляють діалектом і постають як норавливі та витривалі, а не стереотипно ліниві селяни Тохоку, що чітко проводить межу між провінційним образом обох регіонів. Хоч події відбуваються не в Японії, проте використовується діалект зі стилістичною метою. Саша постає ексцентричною, проте добродушною та дружньою. До свого батька вона вживає діалект: «狩りを止めたら、私たちじゃなくなるやろ。なんで私らを馬鹿にしてる奴らのためにそんなことせんといかんの» – «Якби ми перестали полювати, ми б не були тими, ким ми є. Чому ми повинні робити це лише для людей, які з нас насміхаються?». Діалектними зокрема є закінчення «やろ» (станд. だろ) , займенник «私ら» (станд. 私たち) та граматична конструкція «せんといかん» (станд. しないといけない).

У манзі (2013–2017) та аніме (2016) «Кейджьо!!!» (яп. 競女) в елітному класі є дві героїні, які спілкуються діалектом. Одна з них – Тойогучі Нон, яка народилася в префектурі Кагошіма і спілкується невизначним діалектом. Її батько – сільський голова, тож вона завжди допомагала йому по господарству. Нон дуже незграбна і часто спотикається об щось. Незважаючи на те, що всі навколо були проти її участі в спортивній школі, вона вперто йшла до своєї мети, адже її ціллю було вирватися з села та побачити світ.

А головна героїня Камінаші Нодзومی народилася в Кобе, тому спілкується кансайським діалектом. Вона має типові стереотипні характеристики: жвава, комунікабельна та привітна, турботлива але іноді дразнить своїх друзів. Вона також скупа і торгується за нижчу ціну, хоче стати багатю, а все це через бідність її сім'ї. Нодзومی головний мотиватор у своїй команді. Робити безсоромні речі задля певної цілі для неї не проблема.

3.7. Діалект Хакати (Кюсю)

Манга «Хіба тобі не здається, що дівчата, які розмовляють хакатським діалектом, милі?» (яп. 博多弁の女の子はかわいいと思いませんか, 2022) розповідає про Адзуму Міяко, який переїхав з Фукуоки до Токіо у віці п'яти

років. Його життєрадісність змінилася на ізольованість через неприязнь однокласників, через що він заховав свої спогади про рідне місто та діалект. Подруга дитинства, Хаката но Донко, починає вчитися з ним разом у старшій школі. Спершу вона говорила діалектом тільки до Міяко, але згодом почала самовпевнено спілкуватись так з усіма. Вже з назви стає зрозумілим стереотип про милість хакатських дівчат. У манзі є ще одна діалектна героїня Шітамачіко, яка поводить себе як справжня Едоко і вживає токійський діалект, зокрема саме Шітамачі. Вона прямолінійна як цуккомі для Міяко та Донко і може побитися та часто лається, любить пригоди. Також присутні двоє викладачів Найто-сенсей та Сайто-сенсей, яких через діалект Донко стали називати Семі-сенсей та Хана-сенсей. Причиною стали фрази Донко з використанням граматики діалекту Хаката: «セミがないとう» (станд. セミが鳴いている) – «плачуть цикади»; «花がさいとう» (станд. 花が咲いている) – «цвітуть квіти».

У манзі (2009–2014) та аніме (2013) під назвою «Муромі на узбережжі» (яп. 波打際のむろみさん) йдеться про русалок, яких випадково зловив старшокласник, який полюбляє риболовлю. Муромі та Хіі, дівчата-русалки, які спілкуються діалектом Хаката, виглядають мило та невинно, хоч Муромі має трішки більше запалу в характері. Також оскільки Хіі русалка з більших глибин, то її діалект менш зрозумілий та містить навіть ознаки діалекту Кагошіми (південь Кюсю), який звучить дуже незвично.

3.8. Діалект Хірошіми

Антагоністка Манамі Ямагіші з аніме «Війна покоївок Акіби» (яп. アキバ冥途戦争, 2022) активно говорить на діалекті Хірошіми, що яскраво підкреслює її становище, як кримінального авторитета серед покоївок, яка навіть була 7 років у в'язниці. Вона завжди носить з собою червону бейсбольну бити. Приклад її діалекту: «鏡見せまだ残ったんじゃね。最近のガキは分かっとなのよ。これがえんのに» – «Показ перед дзеркалом ще ж лишився, знаєш... А сучасні малявки вже не розуміють, яка це крута штука». Тут виділяються такі маркери

діалекту: «残ったんじゃね» (станд. 残っていたんだよね), «分かったらんよ» (станд. 分かっているんだよ), «ええ» (станд. いい).

У манзі (2004–2015) та її аніме-адаптації 2010 року «Під мостом над Аракавою» (яп. 荒川アンダーザブリッジ) є героїня Стелла, яка вживає діалект Хірошіма, коли злиться. До того ж під час роздратування чи бійки у дівчини зовнішність стає маскулінною та збільшуються розміри тіла. Погрожуючи Стелла каже: «兄貴すらでけるなタマで買った方じゃ。今日からわりはわしの射程じゃい» – «Гне з себе старшого брата той, хто переміг. Відсьогодні ти – в радіусі мого прицілу». Вона вживає регіональні особливості: «でける» (станд. できる), «じゃ» (станд. た), «じゃい» (станд. たよ), «わし» (грубе «я»).

3.9. Діалект Окінави

В комедійному аніме 2012–2013 років «Хайтай, Нанафа» (яп. はいたい七葉) розповідається про життя бабусі та її трьох внучок на Окінаві. Сюжет зосереджується на магічних істотах, які мають здібності керувати природою. Головна героїня Нанафа життєрадісна і трохи легковажна. Бабусі вже за 80, проте у неї відмінне здоров'я, вона займається карате, і ходять чутки, що в неї є хлопець, якому за 20. Родина спілкується на діалекті, що простежується і у назві аніме: «はいたい» – окінавське привітання, фонетична зміна в читанні «葉» (は) як «ふあ» теж характерна цьому діалекту.

У вже згаданій аніме-адаптації гри «Війни Сакури» (яп. サクラ大戦, 2000) є персонажка Кірішіма Канна з окінавським діалектом, яка є хранителькою стилю карате (як і бабця в попередньому прикладі, що підкреслює той факт, що карате зародилося на Рюкю). Дівчина міцної статури із засмаглою шкірою, безтурботна пацанка. Любить готувати щось з окінавської кухні.

Аніме 2025 року засноване на манзі (2020–дотепер) під назвою «Дівчина, що мені подобається розмовляє окінавською» (яп. 沖縄で好きになった子が方言すぎてツラすぎる) описує пригоди Теракі Накамури, який поїхав вчитися з Токіо на Окінаву та закохався в місцеву дівчину Хіну, чію мову він ледь розуміє.

Спілкуватися з нею йому допомагає Кана, однокласниця Хіни. Сама Хіна товариська та добра до дітей, розмовляє на сильному діалекті. Токієць вражено пізнає тутешню острівну культуру: стикається з концепцією «ウチナータイム» («Окінавський час»), вчиться танцям (качяші, еіса), вбирається в традиційний одяг (каріюші) тощо. Він дізнається, що деякі стандартні слова чи граматики японської мови на діалекті Окінави мають інше значення: вирази «ましようね» або «よね» використовуються як ствердження, а не як запрошення до дії. Приклад окінавського діалекту в мові Хіни: «くるざーたーかむんな?» (станд. 黒糖食べる?) – «З'їси снєк з коричневого цукру?»; «ちばりよー» (станд. がんばって) – «Постарайся!»; «またあちやーやー» «До завтра!»; «じゅんにな?» (станд. ほんとうに?) – «Справді?»; «いちゅんどー» (станд. 行くよ) – «Ходімо»; «上等さー» (станд. いいね) – «Чудово». З прикладів зрозуміло, що окінавська мова різко відрізняється від японської, тому таких персонажів важко зрозуміти.

3.10. Діалект Нагої

Яскравим прикладом котячого стереотипу про Нагою є героїня манги (2016–2022) та аніме (2019–2022) «Щоденник спостережень Ятогамочки» (яп. 八十亀ちゃんかんさつにっき) на ім'я Ятогаме Монака, старшокласниця з префектури Аїчі. Її метою є навчити токійських мігрантів розуміти цінність міста Нагої. Вона злиться, коли чує неповагу приїжджих. Дівчина має неї сильний діалект, який проявляється особливо тоді коли вона захищає свою місцевість. Крім того, у неї волосся укладене так, що нагадує котячі вушка, і сама Монака іноді поводить як кіт перед Кайто, хлопцем з Токіо. Він поступово пізнає дивацтва жителів регіону, в який переїхав. Головна героїня вживає «にやあ» замість «ない», наприклад: «認めにやあ», «関係にやあ», «来にやあ». Також стандартне «おまえ» в неї перетворюється на «おみやあ».

Однак, впродовж дослідження також було виявлено приклади, коли портрет героя не співпадає з образом вживаного ним діалекту. Використання діалекту тут обумовлене лише географічною приналежністю дійової особи без

стилістичного впливу. Наприклад, Якуса Чімо в манзі (2010–2013) та аніме (2010–2016) «Тамаюра» (яп. たまゆら) хоч і говорить на діалекті Хірошіми, проте абсолютно м'яка у спілкуванні, що геть не вписується в стереотип галасливих жителів. А уявлення про абсолютно не жіноче враження від діалекту Тохоку розвіюється в манзі «Новачки» (яп. ルーキーズ) 1998–2003 року випуску, де в одній з глав персонажка третього плану соромиться своєї мови, але як виявилось безпідставно – хлопці буквально закохуються в її діалект.

Висновки до 3 розділу

Багато авторів-сучасників в анімаційно-коміксній індустрії Японії використовують діалект, формуючи упереджений образ щодо їхніх героїв. Зокрема, у роботі було проаналізовано 50 образів персонажів та у більшості встановлено взаємозв'язок між їхніми характеристиками та уявленнями про притаманний їм діалект. Також знайдено 2 приклади персонажів з діалектним мовленням, але з відсутньою стереотипною характеристикою. Вживання діалектів часто супроводжується стереотипізацією персонажів, більшість з яких за сюжетом походять з відповідного регіону. Проте у 4 випадках автори використовували певний діалект для характеристики людей з іншого регіону чи взагалі іншого світу, щоб наділити їх потрібними рисами, які аудиторія легко сприйматиме через усталене уявлення, або щоб показати їхню інакшість.

Часто в досліджуваних аніме та манзі протиставлялися герої з різним діалектом, особливо багато сюжетів зосереджено на переїзді одних персонажів в інший регіон. Це призводило до труднощів в розумінні між переїжджими та місцевими. Також спостерігалися приклади приховування рідного різновиду мови, який часто вислизав випадково та під час великого емоційного збудження. Часто персонажі з діалектом є другорядними, проте тепер все частіше трапляється, що вони мають головну роль. Таким чином, манга та аніме присвячуються певному регіону, його мові та культурі, як-от серед проаналізованих є наступні: «Хіба тобі не здається, що дівчата, які розмовляють хакатським діалектом, милі?» (яп. 博多弁の女の子はかわいいと思いませんか, 2022), «Дівчатка з Хоккайдо дуже милі» (яп. 道産子ギャルはなまらめんこい, 2019–2024), «Дівчина, що мені подобається розмовляє окінавською» (яп. 沖縄で好きになった子が方言すぎてツラすぎる, 2020–дотепер) та «Щоденник спостережень Ятогамочки» (яп. 八十亀ちゃんかんさつにつき, 2016–2022), де розповідається про Нагою. Крім останнього прикладу, всі попередні в своїй назві відразу містять згадку описаної місцевості, а деякі навіть стереотипну підказку.

ВИСНОВКИ

Ми дослідили поняття діалекту (方言, хо:ген) в японській мові і охарактеризували його як локальний варіант мови, причинами розвитку яких в Японії є особливості ландшафту, а також політичні чинники. Було проведено розмежування між «стандартною мовою» (標準語, хьо:джунго) та «загальнонародною мовою» (共通語, кьо:цуго) та описано історичне тло. Перше поняття є офіційним варіантом японської мови, впровадження якої відбувалося спершу через шкільну систему на початку 20 століття, а поштовхом стало об'єднання держави. Основою стандарту став діалект Яманоте, що був мовою інтелігентних верств населення Токіо. А друге поняття позначає загальнозрозумілий мовний варіант, який сприяє порозумінню жителів різних регіонів. Стандартна мова поступово поширилася і на писемний, і на розмовний варіант, тобто сприяла їх єдності, за що зокрема боровся рух «генбун іччі» (言文一致). Розповсюдженню офіційного варіанту сприяли радіо, література, телебачення та кіноіндустрія, що пропагували використання стандартної мови. Таким чином, вживання діалекту почало дискримінуватися, носії регіональних різновидів почали розділяти своє мовлення залежно від ситуації, що окреслюється явищем «вибіркового використання» (使い分け, цукайваке).

Ми також проаналізували різні підходи до класифікації японських діалектів серед іноземних та вітчизняних науковці та виділили основоположну – за Місао Тоджьо 1953 року: материкові групи діалектів (східні, західні, Кюсю) та діалекти Рюкю (Амамі, Окінави, Сакішіми). Варіант української дослідниці С. Мазур, де вона вдається до виокремлення 5 груп теж представлений у нашій роботі. Це північно-східні діалекти, центральні, західні, діалекти Кюсю та Рюкю (північні та південні).

Описано і сучасний стан діалектів, який характеризується поверненням до діалектів, яке почалося в 90-х роках минулого століття, коли діалекти більше не були загрозливими для держави. Тоді широко спостерігався і досі є релевантним діалектний бум, коли діалекти почали асоціюватися з позитивними рисами,

такими як ностальгічність, емоційність, милість, та навіть стали популярними серед молоді, що виявилось в низці явищ: «іграшкування діалектів» (方言のおもちゃ化, хо:ген но омочяка) та «діалектний косплей» (方言コスプレ, хо:ген косупуре), які передбачають вживання в повсякденному мовленні діалектних вкраплень з експресивною метою.

Ми з'ясували, що наразі діалекти активно використовуються в анімаційно-коміксній індустрії та увиразнюють носіїв через закріплені, часто стереотипні образи, що дозволяє читачам або глядачам легше класифікувати певного персонажа. У ході нашого дослідження було виділено наступні функції вживання діалектів в аніме та манзі: відтворення локального колориту та географічного походження персонажа, індивідуалізація мовлення, контрастування головних та другорядних персонажів, демонстрація усталених уявлень про діалекти, відтворення істинних емоцій та ступеня довіри, полегшення емоційного тла, стилізація під повсякденність, лінгвістична ізоляція «чужих», усвідомлення спільної ідентичності, збагачення мовної палітри твору, легітимація мовного стандарту та маргіналізація діалектів у суспільній свідомості.

Було також розглянуто відповідно до завдань роботи стереотипні образи діалектів, які вживаються з художньою метою для увиразнення характеристик персонажів. Осацький діалект виділився великим набором мовних кліше: комічність (пов'язаність з гумористичними жанрами), підприємницькість, любов до грошей, скупість (економічний центр), жвавність та цілеспрямованість, пристрасть до їжі та алкоголю, товариськість, популярність, роль трікстерів (історичні враження), кримінальність (якудза, кіноіндустрія), відданість принципам, тип старшої сестри, люблячого батька, вульгарність (еротичні твори), інакшість (зображення істот з інших світів).

Кіотський навпаки постав ввічливим та вишуканим, через столичне минуле та породження шанобливих форм. Це зазвичай мова граційних героїнь, хоч іноді хитрих, а також міфічних персонажів (наголошується поважність віку).

У використанні токійського діалекту відчутним був його розподіл на Яманоте (основа стандартної мови, притаманна інтелігенції та офісним працівникам) та Шітамачі (мова нижчих верств з вуличним шармом).

Діалект Тохоку простежувався в образах сільських, неграмотних жителів, чия мова виглядала незграбною через фонетичні особливості. Хоч цей діалект також отримав конотації цікавого та теплого, проте домінує переконання, що він не підходить для дівочих вуст. Негативні враження підривають впевненість носіїв, через що вони соромляться своєї мови і діалект часто випадково вислизає з їх вуст під час емоційної зміни.

Мова Хоккайдо виявилася найбільш наближеною до стандартної завдяки пізній колонізації, проте в ній відчувалися впливи зокрема діалекту Тохоку. В аніме це зазвичай стійкі до холоду персонажі, безтурботні фермери (іноді в негативному забарвленні).

Діалект Кюсю вважався грубим та маскулінним, з впертими носіями, які проте часто соромляться вживати рідну мову. Один з цієї групи діалектів, а саме Кумамото часто виділявся в мові молодих героїв, які хоч і різкі, проте дружні. Інший підвид – діалект Хакати має образ милого, тому є бажаним для жіночих героїнь; водночас характерний для впевнених в собі персонажів.

Хірошіма в уявленнях японців постала місцем гучних та сварливих носіїв, та навіть кримінальних через фільми про якудз, а також асоціюється з трагічним ядерним минулим.

Мови Рюкю, дуже відмінні від стандартної, були представлені в аніме через спрощений варіант – окінавський діалект, який характеризує персонажів як розслаблених, з острівним способом життя та довголіттям.

Також було з'ясовано, що діалекту Нагої, що в регіоні Чюбу, властиві котячі конотації через особливі закінчення, тому персонажі милі і нагадують котів.

У практичній частині ми розглянули кореляцію між мовленням 50 персонажів сучасної аніме та манги і дійшли висновків, що більшість розглянутих випадків підтверджували стереотипну характеристику діалекту. Водночас 4 героїв використовували якийсь з мовних різновидів не будучи вихідцем з відповідного регіону, що ще більше увиразнювало експресивну мету автора у експлуатації діалекту та його стереотипного образу. І також були знайдені 2 приклади розбіжності географічної приналежності персонажа та його характеристичності в аніме, тобто діалект використовувався без стилістичної мети. Отже, здебільшого діалект у анімаційно-коміксній індустрії вживається з ціллю художнього оформлення героїв, однак існують винятки у вигляді функції звичайної передачі територіальної ідентичності персонажа.

Під час усієї роботи також були розглянуті потенційні наслідки вживання стереотипних образів діалектів: негативні – закріплення негативних, іноді неправдивих уявлень (через медіа), маргіналізація носіїв діалектів, позитивні – популяризація діалектів та культурних особливостей регіонів, спрощення розуміння реципієнтами соціально-культурних кодів, закладених автором в образі персонажа. Може відбуватися як формування позитивного іміджу місцевості (наприклад, для хакатського діалекту, який вважається милим), так і створення негативного (як-от, неосвіченість носіїв діалекту Тохоку).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Батюк І. Ю. Соціолінгвістичні фактори в історії японських діалектів і їх вплив на формування літературної мови. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. Т. 2 № 199. С. 113–116.
2. Батюк І. Ю. Фонологічні та лексико-граматичні відмінності в діалектах Японії (на матеріалі діалектів о. Хонсю). *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство*. 2011. Вип. 1 С. 14-18.
3. Батюк І. Ю. Стилiстичне використання діалектизмів у мові творів японських письменників (на матеріалі роману Накагамі Кенджі “Бальзамін”). *Наукові записки. Серія “Філологічна”*. 2012. Вип. 26. С. 28-30.
4. Зеленько А. С. Про деякі функції діалектизмів у мові художньої літератури. *Культура слова*. Київ, 1982. Вип. 22. С. 39-41.
5. Комарницька Т. К. Експлуатація діалектизмів у мові масової культури Японії як елемент стереотипізації. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2024. Т. 35 (74) № 5. С. 128–132.
6. Мазур С. М. Мовні особливості канонічних текстів тенрійської релігії (на матеріалі «Офудесакі»): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.13. Київ, 2013. 391 с.
7. Семенко С.М. Територіальна класифікація і головні типологічні риси діалектів північно-східного та центрального регіонів японії. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ, 2017. Вип. 1. С. 34–39.
8. Abe S. The classification and division of Japanese dialects. *Handbook of Japanese Dialects*. Boston/Berlin. 2025. С. 19-54.
9. Clarke, H. Language. *The Cambridge Companion to Modern Japanese Culture*. Cambridge University Press. 2009. P. 56–75.

10. Fitriani L., Haristiani N. Assertive Speech Acts in Hakata Dialect In Tokyo Tower by Lily Franky. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*. Bandung. 2021. Vol. 595. P. 405–411.
11. Heinrich P. The Making of Monolingual Japan. Language Ideology and Japanese Modernity. Bristol: Multilingual Matters/Channel View Publications. 2012. 204 p.
12. Heinrich P., Galan C. Being Young in Super-Aging Japan: Formative Events and Cultural Reactions. *Routledge Contemporary Japan Series*. 2018. 246 p.
13. Inoue F. Classification of dialects by image — English and Japanese. *Handbook of perceptual dialectology*. Amsterdam. 1999. P. 147–159.
14. Jaśkiewicz H. The Graphic Representation of Tōhoku Dialect in Contemporary Japanese Prose. *Silva Iaponicarum*. 2024. Vol. 72. P. 18–37.
15. Jeszenszky, P., Hikosaka, Y., Imamura, S., Yano, K. Japanese Lexical Variation Explained by Spatial Contact Patterns. *ISPRS International Journal of Geo-Information*. 2019. Vol. 8, No 9. ?
16. King S., Ren Y., Idemaru K., Sturtzsreetharan C. Sounding like a father: The influence of regional dialect on perceptions of masculinity and fatherhood. *Language in Society*, 2021. Vol. 51 P. 285–308.
17. Kinsui S. Virtual Japanese: Enigmas of role language. Osaka, 2003. 153 p.
18. Kleander M. The Hokkaido Dialect: A Standardising Dialect? Lund, 2018. 62 p.
19. Kumagai S. Tohoku Dialects as a Speech of Rednecks : Language Crossing in Japanese TV Programs. *Studies in Humanities: Annual Reports of Departments of Sociology and Language & Literature at Shizuoka University*. 2011. Vol. 61, No 1–2. P. 153–169.
20. Long D. Geographical perceptions of Japanese dialect regions. *Handbook of perceptual dialectology*. Amsterdam. 1999. P. 177–198.
21. Long D. Mapping non-linguistics' evaluation of japanese language variation. *Handbook of perceptual dialectology*. Amsterdam. 1999. P. 199–227.

22. Matsuura E. Research on nagoya residents' consciousness about their regional dialects and dialectical usage. San Francisco, 2015. 64 p.
23. Okamoto S. Social context, linguistic ideology, and indexical expressions in Japanese. *Journal of Pragmatics*. 1997. Vol. 28. P. 795–817.
24. Okumura N. Japanese Dialect Ideology from Meiji to the Present. Portland, 2016. 82 p.
25. Rahardjo H. The Depiction of Female Kyoto Dialect Speaker in Japanese Fiction (Kyoto Dialect Fictional Speaker's Stereotype in Japanese Manga, Anime and Video Games). *Solid State Technology*. 2021. Vol. 63, No 3. 9 p.
26. Sedlackova J. The Kumamoto Dialect in Selected Mangas. *The Gakushuin Journal of International Studies*. Palacky University, 2023 Vol. 9. P. 13–26.
27. Shibatani M. The languages of Japan. Cambridge [England] : Cambridge University Press, 1990. 411 p.
28. Shibamoto-Smith J., Occhi D. The green leaves of love: Japanese romantic heroines, authentic femininity, and dialect. *Journal of Sociolinguistics*. 2009. Vol. 13, No 4. P. 524–546.
29. Shimoji, M. An Introduction to Japonic Languages. Grammatical Sketches of Japanese Dialects and Ryukyuan Languages. Leiden; Boston, 2022. 341 p.
30. Takeuchi J. Our Language — Linguistic Ideologies and Japanese Dialect Use in L1/L2 Interaction. *Japanese Language and Literature: Journal of the American Association of Teachers of Japanese*. 2020. Vol. 54, No 2. P. 167–197.
31. 岡本雅享. 言語不通の列島から単一言語発言への軌跡. 福岡県立大学人間社会学部紀要. 2016. 第17巻第2号. 11–31頁.
32. 木部暢子. 『日本語学大辞典』の方言の項目を読む. 日本語の研究. 2020. 第16巻1号. 19–22頁.
33. 堀尾佳以. 漫画における関西弁のイメージ. 比較社会文化研究. 2003. 第13号. 162–177頁.
34. 小林隆. アクセサリーとしての現代方言. 社会言語科学. 2004. 第7巻第1号. 105–107頁.

35. 竹内華奈子. 広告表現における方言使用の有効性と影響について. 中野香織ゼミ報告. 駒澤大学, 2017. 36頁.
36. 永瀬治郎. 方言イメージの形成. 専修国文. 2015. 第 96 号. 1–18頁.

Интернет-ресурси:

37. Cartwright, J. Anime: Which Japanese Dialects Are Used? Insider Travel Japan. 2020. URL: <https://insidertraveljapan.com/anime-dialects/>. (дата звернення: 13.06.2025).
38. Japanese Dialects in Anime. URL: <https://theanimeacademy.wordpress.com/lecture-hall/anime-101/japanese-dialects-in-anime/>. (дата звернення: 13.06.2025).
39. Japanese Dialects. Useful notes. TV Tropes.org. URL: <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/UsefulNotes/JapaneseDialects>. (дата звернення: 13.06.2025).
40. Oskow N. Zuzu-ben: How Japan’s Northern Dialects Became Shorthand for “Hick”. 2021. URL: <https://unseen-japan.com/zuzu-ben-japan-northern-dialects/>. (дата звернення: 13.06.2025).
41. The Idiot from Osaka. TV Tropes.org. URL: <https://tvtropes.org/pmwiki/pmwiki.php/Main/TheIdiotFromOsaka>. (дата звернення: 13.06.2025).